

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Մույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ԲՃ. Բ. ՍՎԵՋԱՌՆԻԿ

ԳԻՆԸ 25 ԿՈՒՑ.
ЦЕНА 25 КОП.

1.0

Ամ 1421

ԻՆՉՊԵՍ ԱՌՈՂՋԱՑՆԵԼ ԿՅԱՆՔԸ ԿՈԼԽՈՉՈՒՄ

(ԻՆՉ ՊԵՏՔ Ե ԱՆԵ
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ
ԲՋԻՋԸ ԿՈԼԽՈՉՈՒՄ)

Տպարան, Գ. Ս. Ս. Ս. Ս.

614.7
U-84

Handwritten signature

ՀՐԱՑԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
„ՆՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍՄ“
ՌՈՍՏՈՎ-ԳՈՆ 1932

ՀԱՅԿՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՅՈՒՆԱՐԻ
ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԻԿԱՆ ԿՈՆՍՏԻՏՈՒՄԻ

ՀԱՅԿՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՅՈՒՆԱՐԻ

Arм. 3-405a
3-405 a ԲԺ. Բ. ՍՎԵՋԱՌՆԻԿ
614.7
U-84

29 JUL 2010
1491

Կոմ. ստմ.

ԻՆՉՊԵՍ ԱՌՈՂՋԱՑՆԵԼ ԿՅԱՆԲԸ ԿՈՒԽՈՋՈՒՄ

(ԻՆՉ ՊԵՏԲ Ե ԱՆԵ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԲՋԻՋԸ ԿՈՒԽՈՋՈՒՄ)

Թարգմանեց Դ. Մ - յան

ԽՈՅ. № 22114

Г.П.Б. в Лито Ц
О.Э 1932
ART № 88

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
«ՅՅՅԻՍԻՍԱՑԻՆ ԿՈՎԿԱՍ»
ԲՈՍՏՈՎ-ԳՈՆ
1932

ՀԱՅԿՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՅՈՒՆԱՐԻ
ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԻԿԱՆ ԿՈՆՍՏԻՏՈՒՄԻ
323

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ինչո՞ւ համար պետք է առողջապահական բջիջը	3
2. Կոլխոզնիկի սնունդը	13
3. Բնակարանը	18
4. Կոլխոզի բարեկարգումը	23
5. Վարակիչ հիվանդությունների դեմ պայքար	27
6. Մոր և մանկան պաշտպանությունը	30
7. Կոլխոզի հանգիստը	38
8. Մանրտարական լուսավորությունը	42
Վերջաբան	44
Հավելված—Կոլխոզների առողջապահական բջիջների կանոնադրությունը	45

40585-63

1) ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԱՄԱՐ Ե ՊԵՏԲ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԲՋԻՋԸ

Գյուղը ցնցվեց: Ամբողջ Խորհրդային Միության մեջ նրկաավում է կոլխոզների բուռն աճումը, վորը գերազանցում է բոլոր ծրագրներին ու յենթադրություններին:

Գյուղացիության միջակ-չքավոր մասսաներն աշխատում են դուրս գալ դարավոր աղքատությունից, ազատվել ուժից վեր աշխատանքից և ընդհանուր, կոլեկտիվ ուժերով կառուցել նոր, առողջ կյանք:

Այժմ հիմնովեն արմատախիլ է արվում հին, կծղտոտ ու աղքատիկ կենցաղը: Գյուղի վերակառուցման ընթացքի հետ միաժամանակ ամեն մի կոլխոզնիկ պետք է մտածի իր առողջությունը պահպանելու մասին:

Հին գյուղը, վորտեղ յուրաքանչյուր գյուղացի ծանրաբեռնված էր իր ընտանիքի հոգսերով և միմիայն աշխատում էր իր փոքրիկ հողամասում, մեծ քանակությամբ հիվանդներ էր տալիս:

Ցարական Ռուսաստանում՝ այսպես կոչված՝ «բարեկեցիկ» ժամանակաշրջանում՝ միմիայն մի տարում, 1912 թ. զանազան վարակիչ հիվանդություններով հիվանդացել են մոտավորապես տասներեք միլիոն մարդ:

Բացի դրանից, գյուղի բնակչության զգալի մասը տառապում էր ստամոքսի բորբոքումով, աղեթափություններով, կանացի և այլ վոչ-վարակիչ հիվանդություններով: Անհրաժեշտ է ընդգծել, վոր այս հիվանդությունների մեծ տոկոսն ընկնում էր չքավորների, անձի գյուղացիների և բատրակների վրա:

Վերջին տարիներում դրությունը գեալի լավը փոխվեց: Դրան համոզեցուցիչ փաստ կարող է ծառայել բնակչության մահացության քանակի նվազումը: Որինակ, մինչ հեղափոխություն լենինգրադի նահանգում, ամեն տարի 10,000 բնակչությունից մահանում էր 270 մարդիսկ 1928 թվին մահացել է

միմիայն 188 մարդ, թեև այդ բարեկամները դեռ գոհացուցիչ չեն մենք ներկայումս գյուղում ունենք մեծ թվով հիվանդների բնակչութան մահացութունը, մանավանդ յերեկանների շրջանում, դեռևս մեծ է:

Ինչեզ վարելի յե բացատրել այս: Չե՞ վոր գյուղում այժմ հիվանդանոցների թիվը ավելի շատ է, քան մինչ հեղափոխութունը, իսկ բժիշկների թիվը կրկնապատկվել է: Նշանակում է՝ հարցը միայն հիվանդանոցներից ու բժշկվելուց կախված չէ:

Բնակչութան մահացութան և հիվանդութան զեպքերը կախված են կյանքի այն պայմաններից, վորոնց մեջ այդ բնակչութունը գտնվում է:

Ուժից վեր ծանր աշխատանքը, անբավարար և աննորմալ սնունդն ու ժամադառ են դարձնում մարդուն և նա հաճախակի հիվանդանում է:

Սոնավ, կեղտոտ բնակարանը թուլացնում է մարդու առողջութունը և նույնպես նպաստում հիվանդութան առաջ գալուն: Կեղտոտված պետի անմաքուր ջրերի շուրը հաճախակի վարակված է լինում վորովայնի տիֆի կամ արյունախառն փորհարիքի միկրոբներով և առաջ է բերում նույն հիվանդութունները: Մի ամանից ճաշելու, իրար համբուրելու, գլանակի (պապիրոսի) մնացորդը բերնե-բերան տալու հետևանքով մարդիկ հաճախ իրար վարակում են թոքախտով և կամ սիֆիլիսով:

Այս բոլորից պարզ է, վոր բնակչութան առողջագրանութունը պահպանելու համար հարկավոր է ստեղծել ապրելու և աշխատելու այնպիսի բարեհաշիվ պայմաններ, վոր հնարավոր լինի կանխել հիվանդութունը և թույլ չտալ նրա տարածվելու, յեթե այդպիսին արդեն ծայր է ավել:

Սորերդային բժշկութունն աշխատում է այդպես էլ դնել իր գործը: Նա հոգ է տանում վոչ միայն արդեն հիվանդացածին բժշկելու, այլ նաև հիվանդութունը կանխելու մասին:

Սակայն նախազգուշացման այդ միջոցները մինչև հիմա մեծ խոչնդոտների ելին հանդիպում, վորովհետև գյուղացիական անհատական տնտեսութան ծանր և վատառողջ աշխատանքը, գյուղացիութան մեծագույն մասի կուլտուրական հետամնացութունն ու չքավորութունը խոչնդոտ ելին հանդիսանում գյուղի լիակատար առողջապահիկ վիճակին:

Այժմ դրութունը փոխվում է: Կոլխոզների կենցաղի և աշխատանքի պայմանների բարեկամման համար ներկայումս

կոլխոզներում հնարավորութուններ շատ կան. միայն թե պետք է կարողանալ ոգտագործել այդ հնարավորութունները, պետք է իմանալ, թե ի՞նչ է հնարավոր անել, վորպեսզի առողջացնել կոլխոզների կյանքը և թե այդ բոլորն ի՞նչպես կիրառել կյանքում: Կոլխոզի վարչութունն իր աշխատանքի ընթացքում չպետք է մոռացության տա այն միջոցառումները, վորոնք անհրաժեշտ են կոլխոզի առողջութան համար: Իրենք՝ կոլխոզնիկներն էլ թե՛ իրենց առորյա աշխատանքի ժամանակ և թե՛ տանը պետք է կտատրեն այն բոլորն, ինչ վոր պահանջվում է առողջութունը պահպանելու համար: Հետևաբար անհրաժեշտ է, վոր կոլխոզնիկների ամբողջ մասսան իմանա հիվանդութան առաջն առնելու միջոցները, ընդառաջ գնա կոլխոզի վարչութան և կուլտ-կենցաղային կոմիտիայի կողմից կոլխոզի կյանքն առողջացնելու համար՝ արված ձեռնարկումներին: Բայց այդ դեռ շատ քիչ է: Բոլոր կոլխոզնիկները չեն կարող մշաապես հետևել կոլխոզի սանիտարական վիճակին ու մանկամտերների աշխատանքներին: Հարկավոր է աշխատանքի լծել այն անձնավորութուններին, վորոնք առանձնապես հետաքրքրվում են կոլխոզի աշխատանքի պայմանների և կենցաղի բարեկամման ու առողջացման հարցով: Իրա համար էլ կոլխոզներում, կուլտ-կենցաղային կոմիտիաներին կից, կազմակերպվում են առողջապահական բժիշկներ:

Կուլտ-կենցաղային կոմիտիան հավաքում է այդ բժիշկում աշխատել ցանկացող կոլխոզի անդամներին՝ աշխատանքներն ինչ կերպ տանելու մասին խորհրդակցելու և կարգավորելու համար: Այդ առաջին ժողովում ընտրվում է բժիշի բյուրո՝ 3 կամ 5 հոգուց բաղկացած, վորը ղեկավարում է բժիշի աշխատանքները: Բժիշի բյուրոն ընտրում է նախագահ և քարտուղար, վորոնք հրավիրում են բժիշի ընդհանուր ժողովները, նախագահության նիստերը, կապ են պահպանում կոլխոզի վարչութան և բժշկական անձնակազմի (պերսոնալի) հետ և այլն: Բժիշն իր աշխատանքների հենց սկզբին պետք է ծանոթանա կոլխոզնիկների առողջութունը պահպանելու համար գոյութուն ունեցող պայմանների հետ:

Բժիշը պետք է իմանա, թե ի՞նչպես է դրված կոլխոզում աշխատանքի պահպանման ինչպես և սննդի և ջրամատակարարման գործն և այլն: Այս բոլորը պարզելուց հետո անհրաժեշտ է կազմել բժիշի հետագա աշխատանքի պլանը: Պլանային աշխատանքը հանդիսանում է գործի հաջողության հիմնական և

անհրաժեշտ պայմաններին մեկը: Չպետք է ուշացնել և բռնն աջնտեղ հասցնել, վոր ծայրահեղ կարիքն ստիպի այս կտու այն բայն անել, այլ հարկավոր է նախորոք պարզել կոլխոզի կենցաղի պակասութիւնները և հատկապես առողջութեան համար ավելի վտանգավորները և ապա սրանց վերացման խնդիրը մտցնել պլանում: Պլանը համապատասխանելու յե իրականութեանը, այսինքն հարկավոր է նկատի առնել միայն այնպիսի միջոցառումներ, վորոնք կոլխոզի ուժից վեր չեն և նա մոտակա տարում պետք է կարողանա իրագործել այն լրիվ կամ մասնակի կերպով: Վերջապես, բլիշի պլանը կազմելու ժամանակ պայմաններից մեկն էլ լինելու յե բժշկի կամ նրա ոգնականի անմիջական մասնակցութիւնը: Բլիշի անդամներն ինքնուրույն կերպով, առանց մասնագետի, լավ չեն կարող հասկանալ, թե ինչպես պետք է կառուցել առողջապահիկ պլանը, ինչպես պայքարել զանազան վարակիչ հիվանդութիւններին դեմ. բացի դրանից, բժիշկը ցույց կտա, թե ինչպիսի հիվանդութիւններով նրան զիմում են հաճախ և թե ինչ է հարկավոր անել՝ այդ ախտերի դեմ պայքարելու համար:

Պլանը նախագծելուց հետո հարկավոր է կանոնավոր կերպով կատարել աշխատանքների բաժանում: Բլիշի ամեն մի անդամին հարկավոր է հանձնարարել աշխատանքների մի վորեւէ մասի հողատարութիւնը: Որինակի համար՝ մեկը հետեւում է կոլխոզի անդամատակարարմանը, մյուսը—մանկամսուրի աշխատանքներին, յերրորդը—բնակարանի գրութեանը և այլն և այլն: Բայց սա չի նշանակում, վոր բլիշի անդամներն ուշադրութիւն դարձնելու յեն միմիայն իրենց հանձնարարված աշխատանքների վրա և կարող են մոռացութեան տալ բլիշի մնացած աշխատանքները: Գործի այդպիսի զրկվածքն ուղիղ չեք լինի: Բլիշի յուրաքանչյուր անդամը պարտավոր է հետաքրքրվել բոլոր աշխատանքներով և մասնակցել բլիշի բոլոր նիստերին, վորոնք նվիրված են զանազան հարցերի քննարկմանը: Կարիք յեղած դեպքում նա կատարելու յե իրեն հանձնարարված բոլոր տեսակի աշխատանքները, բայց առավելապես տանում է միայն մի աշխատանք և պատասխանատու յե աշխատանքի կատարման համար: Բլիշի նիստերը, ինքնըստինքյան պարզ է, վոր դռնբաց են լինում:

Անհրաժեշտ է, վոր կոլխոզի ամեն մի անդամը հնարավորութիւն ունենա ներկա լինելու այդ նիստերին և քննարկված հարցերի մասին հայտնի իր կարծիքը: Բլիշի ժողովները միջին

հաշվով հարկավոր է հրավիրել յերկու շաբաթը մեկ անգամ: Բլիշի աշխատանքներում կոլխոզնիկների ուշադրութիւնը գրավելու համար ոգտավետ է նրա նիստերը գումարել կամ խրճիթ-ընթերցարանում, կամ թկումբում, վորպեսզի կոլխոզնիկները գոնե պատահաբար ներկա լինեն և մասնակցեն բլիշի աշխատանքներին: Բացի դրանից, բլիշները տարին յերկու անգամից վոչ պակաս իրենց կատարած աշխատանքների մասին հաշվետու յեն կուլտ-կենցաղային կոմիտայի և կոլխոզնիկների ընդհանուր ժողովի առաջ կատարած աշխատանքներն ստուգելու և հետագա աշխատանքների նկատմամբ ցուցմունքներ ստանալու համար:

Այդպիսով բոլոր կոլխոզնիկներն իրենց բլիշների միջոցով մասնակցում են կոլխոզի առողջապահիկ աշխատանքներին և իրագործում են խորհրդային բժշկութեան լոզունգը—«աշխատավորների առողջութիւնը—իրենց՝ աշխատավորների գործն է»:

Ինչ պետք է անի առողջապահական բլիշը՝ կոլխոզում կյանքն առողջացնելու համար:

Նա պետք է ուշադրութեան առնի նախ՝
 1) Աշխատանքի առողջացումը կոլխոզներում: Գյուղացիական աշխատանքն անհատական տնտեսութիւններում շատ վրնասարեք կողմեր ունի: Գյուղացին հաճախ դեռ արորով է վարում. նա դեռ ձեռքով է ցանում, քաղում և կալսում: Այսպիսի աշխատանքը նրանից պահանջում է շատ մեծ եներգիւ ու ավելորդ ժամանակի վատնում:

Գյուղատնտեսական մեքենաներն, ինչպես՝ ցանող ու կալսող մեքենան և այլն, էլ չենք խոսում կոմբայնի*) և տրակտորի մասին, շատ քիչ եներգիւ յեն պահանջում և նպաստում են աշխատանքների արագ կատարմանը: Սակայն նման մեքենաներ չքավոր տնտեսութիւններում համարյա չկան, իսկ միջակ տնտեսութիւններում շատ քիչ են: Յեվ դա շատ հասկանալի յե: Փոքր, սակավազոր տնտեսութիւնը միջոցներ չունի նման մեքենաներ գնելու: Բացի դրանից, այդ մեքենաները միայն մենապատեա գյուղացու հողամասում իրենց չեյին արգարացնի, այսինքն շատ թանկ կնստեյին, վորովհետեւ դրանք, այդ մեծ մեքենաները, կմնան տնտեսութիւններում անգործ, դրանք հարկավոր չափով աշխատանք չեյին ունենա կատարելու, այսինքն մի որ կաշխատեյին, իսկ ամբողջ տարին առանց գործի կանգ կառնեյին: Դրա համար մենապատեա գյուղացին ստիպված է լինում հույսը դնել միայն սեփական ուժերի վրա և

*) Մեքենա, վոր միաժամանակ քաղում ու կալսում է:

ամառվա ամիսները նա իր ամբողջ ընտանիքով աշխատում է վաղ առավոտից մինչև ուշ յերեկո, վորսվետե աշխատանքի ժամանակամիջոցը քիչ է և յեթե ամառն ամբողջ աշխատանքը չվերջացնի, ձմեռը քաղցած կմնա:

Զարմանալի չէ, վոր գյուղացիութիւնը դեռ հին ժամանակներից ամառվա ամիսները «տանջանքի» ամիսներ է անվանում: Այդպիսի ուժից վեր և լարված աշխատանքն ուժասպառ է անում գյուղացուն և թուլացնում նրա առողջութիւնը, իսկ թուլացած որդանիզմը րեշտութեամբ յենթարկվում է այդ կամ այն հիվանդութեան:

Այս դեռ բոլորը չէ: Գյուղացին պետք է ժամանակին վերջացնի վարը, քաղը, խոտհունձը և այլն:

Աշխատող ձեռքերը քիչ են, մեքենաների մասին խոտերն ել ավելորդ է, ուստի և գեղջկուհին տղամարդու հետ հավասարապես բոլոր տեսակի ծանր աշխատանքներ է կատարում թէ հղի ժամանակ և թէ ծննդաբերութիւնից յերկու-յերեք որ հետո, վորպիսի աշխատանքը չափազանց վատ է ազդում կտանանց առողջութեան վրա:

Մանր անտեսութեան մեջ նշանավոր չափով տուժել է նաև անչափահասների առողջութիւնը: Ժամանակը չի սպասում, պետք է վերջացնել աշխատանքը և անչափահասներն ել մեծերի հետ հավասարապես կատարում էյին բոլոր անհրաժեշտ աշխատանքները: Այդ բանը չափազանց ազդում էր անչափահասի մատաղ, դեռ չամբացած որդանիզմի վրա և դրա հետեւանքով քիչ չէր վտիտ և թուլակուղ մարդկանց թիվը գյուղում:

Շատ բան կարելի յեր ասել գյուղացու աշխատանքի փաստակարութեան մասին, բայց մենք մանրամասնութիւնների մեջ խորանալու միտք չունենք: Բավական է և այն, վոր վերևում նշեցինք՝ պարզելու համար, թէ ի՞նչպես անհասական անտեսութեան աշխատանքը խորապես անդրադառնում է աշխատավոր գյուղացու առողջութեան վրա:

Այլ պատկեր են ներկայացնում կոլխոզները:

Այստեղ մենք գործ ունենք խոշոր անտեսութիւնների, մեծաբանակ հողերի և բազմաթիվ լժկանների հետ: Կոլխոզները չի կարելի համեմատել մանր անտեսութիւնների հետ. այստեղ գյուղատնտեսական մեքենաները միշտ գործի յեն, պարտոյ չեն մնում և, իհարկե, իրենց արդարացնում են. աշխատավոր ձեռքերն ավելի յեն—և այս բոլորը հեշտացնում է ամեն մի աշ-

խատավորի գործը, քանի վոր հարկավոր չէ նրան չափից գուրս ուժ գործ դնել, հոգնատանջ աշխատանք կատարել:

Կոլխոզներում դժվար չէ աշխատանքի բաժանում կատարել, այսինքն յուրաքանչյուր կոլխոզնիկին տալ իր ուժերին համապատասխան և հարմար աշխատանք: Հասակավոր ազամարդկանց տալիս են ավելի ծանր և բարդ աշխատանք, իսկ կանանց, մանավանդ հղիներին ու անչափահասներին, նրանց ուժերի համապատասխան, ավելի թեթև աշխատանքներ են տալիս: Աշխատանքի այդպիսի կազմակերպումից շահում է թէ կոլխոզի անտեսութիւնը և թէ կոլխոզնիկի առողջութիւնը:

Առողջապահական բջիջը պետք է լրիւ ոգտագործի կոլխոզներում, աշխատանքի առողջացման գործում դեր խաղացող բոլոր հնարավորութիւնները: Առողջապահական բջիջը, կուր-կենցաղային կոմիտեայի միջոցով, պետք մեծ ջանք գործ դնել, վորպեսզի կոլխոզում տղամարդկանց, կանանց և անչափահասների մեջ աշխատանքները համապատասխան կերպով բաժանվեն:

Մի քանի կոլխոզներում, հատկապես մեծ կոլխոզներում, դա արդեն կիրառվում է կյանքում: Մնացած կոլխոզներում առողջապահական բջիջը պետք է հարց հարուցի կոլխոզների վարչութիւնների առաջ և ապացուցի, վոր իրոք աշխատանքի ուղիղ բաժանումը վոչմիայն ապահովում է աշխատավորների առողջութիւնը, այլև չափազանց ոգտավետ է հեղք իրեն՝ անտեսութեանը. բացի դրանից, վորոշ դեպքերում տուքերիւլյոյ, սրտի արատ և այլ հիվանդութիւններով բռնվածներին նա պետք է տա ամենաթեթև աշխատանք: Նման հիվանդները բժիշկներից ստանալու յեն համապատասխան վկայականներ իրենց ունեցած հիվանդութեան և ծանր աշխատանքներից նրանց ազատելու անհրաժեշտութեան մասին: Յեւ բջիջն ել պետք է ոգնի, վոր նման կոլխոզնիկներն ավելի թեթև աշխատանք քտանան. կոլխոզներում պես-պես աշխատանքներ շատ կան, այնպես վոր այդ բանն անել բոլորովին դժվար չէ:

Բացի աշխատանքի ուղիղ բաժանումից, կարևոր է նաև ստեղծել աշխատանքի ավելի նպաստավոր և առողջարար պայմաններ: Փորքիկ կոլխոզները մինչև այժմ դեռ ոգտագործում են նախկին անհատ անտեսութիւններից մնացած, հին ձևի, միացող ոչախ ունեցող մարագներն ու սարայները: Ամբողջապես ծխով լիքն են այն կացարանները, վորտեղ աշխատանքներ են տարվում:

Այդ բանը շատ վատ է ազդում աշխատավորի առողջութեան վրա, վորովհետև ծխից փնասվում են աչքերը և առաջ զայիս կոկորդի և թոքերի զրգիւ: Յեթե կոխոզը դեռևս միջոցներ չունի լրիվ կերպով վերասարքավորելու ամբողջ տնտեսութունը, այն ժամանակ առողջապահական բջիջը պետք է հետամուտ լինի, վոր ծխացող վառարանների (թոնիքների) տեղ շինվեն ծխանցք ունեցող վառարաններ, վորով և ավելի սակավ կլինեն աշխատավորների առողջութեան խանգարման զեպքերը:

Նմանապես կոխոզնիկներին կախելու ժամանակ փոշի կուլ տալուց ազատ պահելու համար՝ առջապահական բջիջը համառորեն պետք է հետամուտ լինի, վորպեսզի կախելու աշխատանքները տեղի ունենան լավ տափտափած, կավահատակ, բաց հրասարակներում: Իսկ յեթե կախելու աշխատանքներն անհրաժեշտաբար կատարվելու յեն փակ տեղերում, այդ դեպքում հարկավոր է հարց հարուցել կոխոզի վարչութեան առաջ հակափոշիական դիմակներ գնելու համար: Աշխատանքն առողջացնող այդպիսի շատ որինակներ կարելի յե բերել նույնիսկ փոքրաթիվ մեքենաների տեր, մանր, սակավազոր կոխոզներից:

Առողջապահական բջիջը բժշկի հետ միասին պետք է հետախուզի կոխոզի աշխատանքների պայմանները, գործնական ցուցմունքներ ուրվագծի այդ պայմանները բարելավելու համար և հետամուտ լինի իր բոլոր առաջադրությունները կյանքում կիրառել:

Գյուղատնտեսական մեքենաներով հարուստ, ընդարձակ կոխոզներում առողջապահական բջիջի առաջ մի շարք նոր խնդիրներ են ծառանում: Գյուղում, մեքենաների վրա աշխատելիս, մանավանդ բարդ մեքենաների վրա, սակավաթիվ չեյին դժբախտութեան զեպքերը: Գյուղացին մեքենայի վարժ չէ, նա չգիտի մեքենայի հետ վարվելու ձևը, վերջապես, նա դեռևս չունի այն հմտությունն ու ճարպիկությունը, վոր ժամանակին ձեռք է բերում հմուտ բանվորը: Առողջապահական բջիջը պետք է մեծ աշխատանք տանի դժբախտ զեպքերի առաջն առնելու համար: Աշխատանքի ժողովրդական կոմիտեաբիատի կողմից հրատարակված է մեքենաների հետ վարվելու և դժբախտություններից պաշտպանվելու մասին պարտադիր վորոշում: Այդ պարտադիր վորոշման կետերն առողջապահական բջիջը պետք է լավ ուսումնասիրի և հետապնդի, վոր նրանք անշեղ կերպով գործադրվեն:

Հարկավոր է նույնպես հաճախակի բացատրել մեքենաների հետ վարվելու յեղանակը, վորպեսզի այն կոխոզնիկները, վորոնք աշխատելու յեն մեքենաների վրա, իմանան, թե ինչպես կարող են նրանք զերծ մնալ դժբախտ պատահարներից:

Բայց այդ դեռ բավական չէ: Պետք է հաշվի առնել, վոր սկզբնական շրջանում դժբախտութեան զեպքերը տեղի ունենալու յեն, հետևապես պետք է այդ բանին պատրաստ լինել: Առժողկումատի վորոշման համաձայն, խոշոր կոխոզներում, բացի հիվանդանոցից կամ ամբուլատորիայից, պետք է կազմակերպվեն ֆելդշերական կետեր, այն վայրերում, ուր մեքենայի վրա շատ մարդիկ են աշխատում: Այդ կետերում դժբախտ զեպքեր պատահելիս, ցույց կտրվի անհրաժեշտ ոգնությունը: հետևապես առողջապահական բջիջը պետք է ամեն կերպ աշխատի ոգնելու, վոր նման կետերը կազմակերպվեն ու կանոնավոր աշխատեն: Սակայն սրանով հարցը դեռ ամբողջապես չի լուծվում: Գյուղատնտեսական բանվորները ցրված են լինում անազին տարածութեան վրա: Աշխատավորների մի խումբը մյուսից շատ հեռու յե գտնվում, իսկ ֆելդշերական պուլկետերը ցանցառ են և դրա համար չի կարելի հուսալ միայն բժշկի կամ ֆելդշերի ոգնութեան վրա: Իրա հետ միասին պետք է իմանալ, վոր դժբախտ զեպքից փնասվողի կյանքն ու առողջությունը պահպանելու համար մեծ նշանակություն ունի բժշկական ոգնությունը: Այստեղից պարզ է, վոր հարկավոր է կոխոզնիկներին ծանոթացնել անհետաձգելի ոգնություն ցույց տալու յեղանակների հետ, վորովհետև առանց այդ բաները սովորելու, նրանք չեն կարողանա վոչ զադարեցնել արյունահոսությունը և վոչ էլ ոգնություն ցույց տալ այս կամ այն վոսկորը կտրվելու և այլ զեպքում:

Առողջապահական բջիջը բժշկի ու սան-աշխատակիցների հետ միասին պետք է կազմակերպեն առաջին ոգնութեան խմբակներ: Այդ խմբակներում կոխոզնիկը վորոշ գիտելիքներ է ձեռք բերում, վորոնք պետք կգան թե առորյա կենցաղում, թե ամենորյա աշխատանքներում և թե այն ժամանակ, յերբ նրան պետք լինի զենքը ձեռքին պաշտպանել իր խաղաղ աշխատանքն իմպերիալիստական հարձակումներից:

Առողջապահական բջիջը պետք է լուրջ ուշադրություն դարձնի նման խմբակների կազմակերպման վրա և ավակցի բժշկական պերսոնալին՝ աշխատանքն անցկացնելու: Հարկավոր է կոխոզնիկներին պարզաբանել նախնական ոգնութեան նշա-

նահուլթյան մասին, ցուցակագրել զբանավ զբաղվել ցանկացողներին, համաձայնության գալ բժշկի կամ սան-աշխատակցի հետ պարապմունքի որերի մասին, վորը և հաղորդել կոլխոզնիկներին և այլն:

Սմբակում սովորած կոլխոզնիկը կկարողանա մինչև բժշկի գալն անհետաձգելի ոգնություն տալ և այսպիսով կփրկե վնասվողի առողջությունը, թերև և կյանքը:

Այդ խմբակների կազմակերպման գործին կարող է մեծ ոգնություն ցույց տալ Ռուսաստանի կարմիր խաչի ընկերությունը (ՌԿՍ-ը): Հարկավոր է կապ հաստատել ՌԿՍ-ի ամենամոտիկ բժիշի հետ և միացյալ ուժերով կարգավորել դանխմբակների աշխատանքները:

Առողջապահական բժիշը պետք է նաև հոգ տանի, վորպեսզի այն կոլխոզնիկը, վորը կարող է ցույց տալ խռալին ոգնությունը, իր ձեռքի տակ ունենա համապատասխան մատերիալներ: Դրա համար հարկավոր է ունենալ պահեստի փոքրիկ զեղարկղ (аптечка) այն բոլոր սան-կետերում, ուր մեքենայի վրա բավականաչափ մարդիկ են աշխատում:

Այսպիսի զեղարկղն իր մեջ պարունակում է անհրաժեշտ զեղորայք՝ բամբակ, մատաղ, վիրակապ, յոգ և այլն: Այդ բոլորը պետք է պատահարների զեպքում կարող է մեծ ոգնություն ցույց տալ: Դեղարկղը կարելի չէ գնել կամ պատրաստի, կամ պատրաստել մոտակա բժշկական հիմնարկներում և պահել պահարանում կամ պայուսյակում:

Սակայն զեղարկղն ուղտագործելու յեն այն կոլխոզնիկները, վորոնք գիտեն, թե ինչպես պետք է հասցնել առաջին օգնությունը:

Աշխատանքի առողջացումը կոլխոզներում նշանակալից հառաջադիմություն է կոլխոզնիկների առողջապահության գործում: Սակայն մենակ այսքանը քիչ է: Մեծ նշանակություն ունի նաև կոլխոզնիկների սնունդը, բնակարանային պայմանները, վարակիչ ախտերի դեմ պայքարը և այլն: Գյուղատնտեսական արտելի ախպար կանոնադրության մեջ ևս նախատեսված է կենցաղային աշխատանքի կարևորությունը: 1930 թ. փետրվարին հաստատված այդ կանոնադրության մեջ ասված է՝ «պետք է բոլոր հնարավոր միջոցներով բավարարել արտելի անդամների և մանավանդ կանանց և յերեխաների կենցաղային պայմանները»:

Այսպես, ուրեմն, աշխատելու հնարավորությունը կա և առողջապահական բժիշը չպիտի սահմանափակվի միայն աշխատանքի առողջացումով, այլ պետք է վոչ պակաս ուշադրություն դարձնի կոլխոզի կենցաղի բարելավման վրա:

Կենցաղի առողջացման աշխատանքը շատ ընդարձակ է ու բազմատեսակ: Նա ընդգրկում է կոլխոզնիկի կյանքի բոլոր կողմերը, հետևաբար առողջապահական բժիշի առաջ բացվում է ընդարձակ ասպարեզ՝ թե իրեն՝ կոլխոզնիկի և թե նրա ընտանիքի կյանքում առողջապահական սկզբունքներ մտցնելու համար:

Կոլխոզում աշխատանքի ուղիղ կազմակերպման հետ սերտ կապված է նաև՝

2) ԿՈՒՆՈՋՆԻԿԻ ՄՆՈՒՆԴԸ

Սմեն մի գյուղացի գիտե, թե ինչ մեծ նշանակություն ունի սնունդը մարդու առողջության ու աշխատունակության համար:

Մարդու բոլոր որգանները (սիրտը, թոքերը, ստամոքսը, ուղիղը և այլն), քանի նա գեռ կենդանի յե, գործում են և տաքություն են արտադրում: Բացի դրանից, մարդս աշխատում է և այդ աշխատանքի միջոցին չափազանց մեծաքանակ ենեղգիա (ուժ) է՝ վատնում: Այս բոլորի համար անհրաժեշտ է ենեղգիայի աղբյուր ունենալ, այսինքն տաքություն և ուժ մատակարարող վառելանյութ ունենալ:

Մարդու որգանիզմի համար այդպիսի վառելանյութ է հանդիսանում սնունդը: Պարզ է, վոր մարդս ինչքան շատ է աշխատում և վորքան ծանր է նրա աշխատանքը, այնքան էլ շատ սնունդ է հարկավոր նրան:

Մինչև հիմա ինչպես եր դրված գյուղացու սննդառության գործը:

Դեռ ցարական ժամանակներում բժիշկները մասնացույց եյին անում, վոր գյուղացիության ճնշող մեծամասնությունը մշտապես կիսաքաղցած եր մնում: Չբավոր կամ միջակ գյուղացին, շորհիվ իր փոքրիկ գյուղացիական տնտեսության և մեքենաների բացակայության, քիչ յեկամուտ եր ստանում: Այդ յեկամուտը չեր բավում հարկերը վճարելու, տնտեսությունը պահպանելու, հագուստեղեն ձեռք բերելու ու այլ ծախսերը հոգալու համար: Գյուղացին հարկադրված եր լինում իր բերանից կտրել և վաճառքի հանել հացի, յուղի, հավիթի և

այլ մթերքների մի մասը, վորպեսզի դրամ ունենա իր ամենա-
անհրաժեշտ կարիքներն ապահովելու համար: Սրա հետևանքով
մեծապես տուժում էր գյուղացու առողջութունը:

Հեղափոխութիւնից հետո, յերբ կալվածատերերի հողերն
աշխատավոր գյուղացիութեան ձեռքն անցան, գյուղացիական
տնտեսութիւնն ավելի շատ մթերքներ սկսեց արտադրել և
այդպիսով գյուղացիութեան սննդառութիւնը վորոշ չափով
բարելավվեց: Բայց և այնպէս, մանր տնտեսութեան մեջ, մե-
քենաների ու աշխատավոր ձեռքերի պակասութեան պատճա-
ռով, գյուղացին աշխատելիս ելի շատ եներգիա յե վատնում:
Այդպիսի աշխատանքն ավելի մեծ քանակութեամբ սնունդ է
պահանջում:

Մանր տնտեսութիւնը վոչ կարող է և վոչ ել հնարավոր-
ութիւն ունի կիրառելու գիտութեան այն նվաճումները, վոր-
ոնք հնարավոր են դարձնում տնտեսութիւնը լավ հիմքերի
վրա դնելու: Այդ պատճառով գյուղացիների հողը քիչ բերք է
տալիս. կովը քիչ կաթ է տալիս, հազն ուշ-ուշ է ածում և այլն:

Մթերքներ քիչ են ստացվում և գյուղացու սննդառու-
թիւնը մինչև հիմա յե անբավարար է: Բայց այս դեռ բոլորը
չէ:

Առողջարար սննդառութեան համար կարևոր է վոչ միայն
մթերքների քանակը, այլ նաև ճաշի կանոնավոր պատրաստումը
և ժամանակին ուտելը: Գյուղական ընտանիքում սովորաբար
սնունդը յերբեմն առատ է լինում, յերբեմն ել՝ ցամաք հաց:
Աշնանը և ձմեռվա սկզբին մթերքները շատ են լինում, իսկ
ձմեռվա վերջը, մանավանդ ամառվա, աշխատանքի ամենայն-
ուրեմ ժամանակը, մթերքներն արդեն պակասում են և գյու-
ղացին կիսակուշտ է որն անցկացնում: Բացի դրանից, գյուղա-
ցին աշխատանքային յերկարատև որվա ընթացքում բավարար-
վում է մի կտոր ցամաք հացով ու ջրով, իսկ աշխատանքից
հետո, յերբ տուն է դառնում, չափից դուրս շատ է ուտում:
Նմանապէս և տոն որերին կուշտ ուտում են ճարպալից կերակուր-
ներ, իսկ լի որերին ուտում են չոր ու ցամաք, ինչ վոր գտնվի:

Տարվա այս կամ այն յեղանակին, տոն և աշխատանքի ո-
րերին այսորինակ աննորմալ սննդառումը շատ վնասակար է
լինում առողջութեան համար:

Ուտելու ժամանակ ստամոքսի պատերն արտադրում են
ստամոքսային հյութ, վորով մարսվում և վերամշակվում է
սնունդը և վորի սնուցիչ հյութերը վերջը ներծծվում են ար-

յան մեջ: Միանվագ մեծ քանակութեամբ սնունդ գործածելուց
առաջ է գալիս ստամոքսի պատերի ընդլայնում: Այդ ընդ-
լայնումն արգելք է հանդիսանում ստամոքսային հյութի կա-
նոնավոր արտադրմանը և խանգարում է մարսողութիւնը:

Կանոնավոր մարսողութեան համար մեծ նշանակութիւն
ունի նույնպէս տաք սնունդը, վորովհետև նա նպաստում է
ստամոքսային հյութի արտադրմանը:

Վերջապէս, ճաշի մաքուր պատրաստելը և առանձին ամա-
նից ուտելն ապահովում է մաքուր և վորովայնային ախֆից
(հարինքից), թոքախտից և ուրիշ հիվանդութիւններից:

Մանդառութիւնը կոլխոզներում կանոնավորելու համար
առողջապահական բջիջն այդ բոլորը պետք է հաշվի առնի:

Կոլեկտիվ տնտեսութիւններում մեքենաների կիրառման,
աշխատանքի արտադրողականութեան բարձրացման և գործի
կանոնավոր դրվածքի հետևանքով մեծանում է տնտեսութեան
յեկամտաբերութիւնը: Այսպէս, որինակ, Կենտրոնական Վիճա-
կադրական վարչութեան հաշվառումով, 1928 թվին անհատա-
կան տնտեսութիւններում ամեն մի անձին զուտ յեկամուտ
մնում է 50 ու., իսկ կոլխոզներում—115 ուրբի, այսինքն ա-
վելի քան յերկու անգամ շատ: Այսպիսով կոլխոզներում հնա-
րավորութիւններ շատ կան սնունդը բարելավելու և գյուղա-
ցիութեան մշտական կես-կուշտ վիճակին վերջ տալու, միայն
թե հարկավոր է հոգ տանել սննդառութեան կանոնավոր կազ-
մակերպման մասին:

Ամենից առաջ բջիջը պետք է ամեն ջանք գործ դնի կար-
գավորելու հասարակական սնունդը կոլխոզում: Ամեն մի ըն-
տանիքի համար առանձին ճաշ պատրաստելն ավելորդ ժամա-
նակ է խլում և շատ մթերք է պահանջում: Որինակ՝ 100 ըն-
տանիքի (մոտ 400—500 հոգու) ճաշ պատրաստելու համար
բավական է ազատել 5—6 հոգի և նրանք կկարողանան այդ
գործը գլուխ բերել: Իսկ յեթե ամեն մի ընտանիքում առան-
ձին ճաշ պատրաստեն, այն ժամանակ 100 մարդ յուրաքան-
չյուր որ կորցնում է մի քանի ժամ: Ճաշի մասսայական պատ-
րաստումը վոչ միայն ձեռնտու յե և շահավետ, այլ և ոգտա-
կար է:

Գեղջկուռին չգիտե պետքին պէս ճաշ պատրաստել, հետե-
վաբար մթերքների սննդականութեան մի մասը կորչում է,
մինչդեռ հասարակական սննդառման դեպքում շատ հեշտ կեր-
պով կարելի յե պատրաստել լավ վորակի և սննդարար կերա-
կուրներ:

Մեծ տնտեսութեան մեջ բոլորովին դժուար չե՛ նախորոք պատրաստել բավականաչափ կենսամթերքներ և հավասարապէս մասնադրել այն ամբողջ տարվա համար, վորպէսզի աշնանը կերկոխ չլինեն, իսկ ամառը կես-կուշտ չմնան: Բացի դրանից, ամեն մի կինմարդ չգիտե մաքուր և համեղ կերակուրներ պատրաստել, իսկ հասարակական խոհանոցներում ճաշ յեփողները լինում են գործին լավ ծանոթ կանայք:

Վերջապէս, գյուղական տներում շատ քիչ են պատահում տոանձին խոհանոցներ: Կերակուրներից առաջացող գոլորշին, ծուխը և նեխված ավելցուկների հոտը միանգամայն թունավորում են գյուղացու խրճիթը, մինչդեռ հասարակական խոհանոցներում այդպիսի բաներ չեն կարող լինել: Այն կոլխոզներում, ուր դեռ գոյութիւն չունի հասարակական սննդամատակարարումը, առողջապահական բջիջի անդամները կոլխոզի վարչութեան նիստերին պետք է հարց բարձրացնեն, վորպէսզի առաջին իսկ հնարավորութեան դեպքում անմիջապէս հասարակական ճաշարաններ կազմակերպվեն: Այդ մասին հարկավոր է խոսել և կոլխոզնիկների ընդհանուր ժողովում և թե առանձնապէս յուրաքանչյուր կոլխոզնիկի հետ: Պետք է նամանավանդ կանանց բացատրել հասարակական սննդամատակարարման նշանակութիւնը, հարմարութիւնը և ոգուտը, վորի շնորհիվ գեղջկուհին ազատվում է յեփել-թափելուց:

Հասարակական ճաշարանները կազմակերպելուց հետո առողջապահական բջիջների համար աշխատանքի լայն ասպարեզ է բացվում:

Բջիջի սնդամները պետք է մշտապէս՝ հսկողութիւն ունենան մթերքների պահպանման մասին, վոր նրանք չփչանան և չկորցնեն իրենց արժեքը: Հարկավոր է հետևել մթերքների կանոնավոր բաշխմանը, վորպէսզի ճաշը պատրաստված լինի խառն այսինքն՝ և բանջարեղեն և մսեղեն և ձկնեղեն:

Հարկավոր է հետևել խոհանոցի մաքրութեանը, ամանեղենները հարկավոր է մաքուր լվանալ, իսկ մթերքները պետք է ծածկված պահել, վոր ճանձերը չկեղտոտեն: Պետք է նաև աշխատել, վոր հասարակական ճաշարաններում ընդհանուր պնակներ չգործադրվեն: Յուրաքանչյուր ճաշողի համար պետք է լինի առանձին պնակ կամ ափսե:

Այն ուժեղ կոլխոզներում, ուր տնտեսութիւնն արդեն վորոշ չափով կանոնավորված է և ուր յերեխաների թիվն էլ շատ է, առողջապահական բջիջը պետք է հոգ տանի մանկա-

կան հատուկ սննդառութեան մասին և ըստ հնարավորութեան կազմակերպել այն:

Այդ բոլորով դեռ չի վերջանում ուղիղ մատակարարման խնդիրը կոլխոզներում: Ամառը համարյա բոլոր կոլխոզնիկները դաշտում են աշնատում, իրենց տնից կամ հասարակական ճաշարաններից հեռու, այդ պատճառով չափաի կարողանան ոգտվել տաք կերակուրներից:

Առողջապահական բջիջը պետք է նախորոք հոգացողութիւն ունենա տաք կերակուրները դաշտ՝ աշխատանքի վայրը հասցնելու:

Իրա համար ձմեռվա կեսին հարկավոր է խրճիթ-ընթերցարանում և զանազան ժողովներում կազմակերպել բժշկի կամ գյուղուսուցչի և խրճիթվարի դասախոսութիւններ՝ տաք կերակուրների նշանակութեան մասին ամառային աշխատանքների ժամանակ:

Այսպիսով հասարակական կարծիք կազմելուց հետո առողջապահական բջիջը պետք է կազմի այդ աշխատանքների կազմակերպման պլանը:

Պլանում պետք է ընդգծված լինեն հեռավոր աշխատանքի բոլոր կետերը, բանվորների քանակը, ճաշ պատրաստելու կաթսաների և այլ ամանների քանակը, շենքը, ուր պիտի ճաշեն բանվորները, ընդհանուր խոհանոցից աշխատանքի վայրը տաք ճաշ հասցնելու միջոցները և այլն և այլն: Այն կոլխոզներում, ուր աշխատողները նշանավոր թիվ են կազմում և մեծ խմբերով գլխավոր խոհանոցից շատ հեռու յեն գտնվում, հարկավոր է նույնպէս մտածել, թե արդյոք աշխատանքի այդ վայրերում ժամանակավոր խոհանոցներ կազմակերպելն ավելի ձեռնտու չէ, քան ամեն որ այնտեղ հաշ փոխադրելը:

Աշխատանքի պլանն ուշադրութեամբ կազմելուց և կուլտկենցաղային նիստում քննարկելուց հետո, ձմեռվա վերջին հարկավոր է ներկայացնել այն կոլխոզի վարչութեան հաստատմանը և աշխատել, վորպէսզի պլանում նախատեսնված միջոցառումներն իր ժամանակին իրագործվեն:

Նշանակելի բարելավում կմտցնի կոլխոզնիկների կենցաղում բջիջի այդպիսի աշխատանքը, քանի վոր նա սահմանափակված չի լինի միայն տաք կերակուրների ոգուտի մասին ճառելով, այլև կյանքում կկիրառի նախորդում պլանը: Իրա հետ միասին կոլխոզնիկները համարում են, վոր բջիջն իր գործունեութեամբ մեծ ոգտ

90585-67

տագա աշխատանքներում նրանք մեծ աջակցութիւն ցույց կը տան:

Իջիլի ամբողջ գործունեութիւնն, ինչպես սննդի բարե- յալման, այնպես ել այլ տեսակի աշխատանքների նկատմամբ պետք է անցկացվի մոտակա բժշկի ցուցմունքներով ու խորհուրդներով: Բժիշկը պետք է խորհուրդ տա, թե ինչպես հարկավոր է դասավորել միջերջները, ինչպիսի կերակուրներ պատ- րաստել, ինչպես պահել միջերջները, պատրաստել ճաշացուցա- կը, ինչպես կազմակերպել ամանեղենների լվացումը, վոր- պետքի հիվանդութիւն վարակումը մեկից մյուսին շանցնի, ինչպես կարգի բերել յերեխաների սննդամատակարարման գործը և այլն: Այսորինակ խորհուրդը կուզնի, վոր պետքին պես և խո- հեմաբար ոգտագործվեն յեղած կենսամիջերջները, ուղիղ կաղ- մակերպվի ամբողջ գործը, վորով և շատ մեծ ոգուտ կստացվի:

Բացի սննդառութիւնից, կոլխոզի կյանքի բարելավման համար մեծ նշանակութիւն ունի նաև՝

3) ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

Վորովհետև նա մեծ ազդեցութիւն ունի մարդու առող- ջութիւն վրա: Բնակարանի պիտանիութիւն առաջին նշանը—նրա բաժականաչափ ընդարձակութիւնն է: Խրճիթի մեծութիւնից կախված է շնչելու ողի քանակը, ինչպես նաև անհրաժեշտ կանկարասիները տեղավորելու ու ամեն մեկի համար առան- ձին մանձակալ դնելու հնարավորութիւնը:

Միջին չափի գյուղացիական խրճիթը պիտի ունենա 6-7 մետր յերկարութիւն և 6 մետր լայնութիւն, այսինքն միջին հաշվով 40 քառակուսի մետր:

Գյուղացու խրճիթի մոտ քառորդ մասը բռնում են վա- ոարանն ու միջապատերը, հետեւապես, բնակելի պիտանի տարածութիւն մնում է մոտ 30 մետր: Այնինչ առողջապա- հական նորմաների համաձայն, առողջութիւնը չվտանգելու հա- մար ընտանիքի ամեն մի անդամին հարկավոր է 8 և 1/4 մետր տարածութիւն: Ուրեմն պարզ է, վոր գյուղական խրճիթը շատ նեղվածք է ու հարմարութիւնից զուրկ. յուրաքանչյուր ան- դամի համար մանձակալ դնելու տեղ չի լինում, այդ իսկ պատ- ճառով ել քնում են կամ վառարանի կամ հատակի վրա: Սա զեռ բոլոր չի:

Որվա տասներկու ժամը գյուղացին իր խրճիթումն է անց- կացնում, այսինքն կյանքի կեսը: Մեծ նշանակութիւն ունի

մաքուր ողը, վոր նա շնչում է: Գյուղացու խրճիթում ընդ- հանրապես խոհանոցը բաժանված չէ բնակելի մասից: Խոհա- նոցի գոլորշիներն և ծուխը, կերակրի հոտը, ինչպես նաև աղբա- ջրերի տաշտակներից առաջացող վնասակար գազերը թունա- վորում են խրճիթի ողը:

Հենց նույն տեղումն ել չորացնում են թաղիքի վտանաման- ները, յերեխաների լաթեղենները և այլ իրեր, վորոնք նույն- պես ապականում են ողը:

Բացի դրանից, մարդու շնչառութիւնն ու քրտնքի գոլոր- շիացման ժամանակ առաջ են գալիս վնասակար գազեր, վորոնց հետևանքով խրճիթի ողը միշտ ապականվում է:

Յե՛վ վերջապես, խրճիթում ողն ընդհանրապես քիչ է լի- նում: Յուրաքանչյուր անդամին, ինչպես արդեն ասացինք, ընկնում է 6—7 քառակուսի մետր տարածութիւն, իսկ խրճիթի բարձրութիւնը միջին հաշվով լինում է 2 1/2 մետր, հետևաբար ամեն մի անդամին հասնում է 15 խորանարդ մետր ող: Առող- ջապահական նորմաների համաձայն, վորը վորոշված է առող- ջապահական կոմիտարիատի կողմից, հասակավոր մարդու հա- մար պահանջվում է 30 խորանարդ մետր, իսկ յերեխաների համար 20 խ. մետրից վոչ պակաս, այնինչ գյուղական խրճի- թում ողը շատ ավելի քիչ է, յեղածն ել չափից դուրս ապա- կանված: Այդ բոլորը մեծապես անդրադառնում է գյուղացու ընտանիքի անդամների առողջութիւն վրա: Առանձնապես տու- ժում են յերեխաները, վորոնք ավելի շատ են ժամանակ անց- կացնում խրճիթներում, քան մեծերը և վորոնք թարմ և մա- քուր ողի ավելի մեծ կարիք են զգում նորմալ զարգացման և աճման համար:

Նեղլիկ խրճիթում կեղտը մշտական է, իսկ ուր վոր կեղտ կա, այնտեղ ել լիքը միջատներ ու պարազիտներ են, վորոնք վարակիչ հիվանդութիւնների տարածողներն են: Ամենքին ել հայտնի յե, վոր բծավոր տիֆը (կամ ինչպես գյուղումն են ասում, «գլխի» տիֆը) սովորաբար վոշիլիների միջոցով է տա- րածվում:

Մեզ մոտ տարին հազարավոր մարդ է հիվանդանում բժավոր տիֆով, հարյուրավոր մարդիկ մահանում են այդ հի- վանդութիւնից և դրան մեծապես նպաստում է բնակարանի կեղտոտ լինելը:

Գյուղացին շինում եր նեղլիկ և հակառողջապահական բնակարան, վորովհետև ամեն մի ընտանիքի, ամեն մի ոջաղի

համար անհրաժեշտ եր ունենալ և՛ խրճիթ՝ իր խոհանոցով, և՛ գոմ և՛ մարագ և այլն և այլն:

Իսկ այդ ամենի համար մեծ միջոցներ եյին պահանջվում, ուստի և գյուղացին ստիպված եր լինում կառուցել նեղլիկ ու փոքրիկ բնակարան, այսինքն տնտեսում եր ի վնաս իբր առողջությանը:

Գյուղացին ապրել եր բնակարանային վատ պայմաններում, ընտելացել եր նրանց. նա չգիտեր, թե այդպիսի բնակարանը վնասն վնաս ե հասցնում և կարծում եր, վոր դրանից լավը պետք ել չե («Տեղը նեղ, սիրտը լեն»):

Առողջապահական բժիշկը պետք ե հոգ տանի այն մասին, վոր փոխե յեղած դրուժյունը և բարելավե կոլխույնիկներին բնակարանային պայմանները: Շատ տեղերում—խոշոր կոլխույններում արդեն կոմունաներ և հասարակական ճաշարաններ են կազմակերպվում և մարդիկ ապրում են հանրակացարաններում: Ապրելու առողջ պայմաններ այստեղ հեշտ ե կազմակերպել, վորովհետև բնակելի սենյակներում ճաշ չեն պատրաստում (դրա համար գոյուժյուն ունի հասարակական խոհանոցը), անասունների համար թողած՝ ուտելիքներին ավելցուկներով լցված ամաններն այնտեղ չեն դրվում, ձիասարքն ել այստեղ չի պահվում (վորովհետև դրանց համար առանձին շենքեր կան):

Առողջապահական բժիշկը պետք ե հոգ տանի, վոր հանրակացարանների կառուցման ժամանակ հաշվի առնվեն առողջապահական բոլոր անհրաժեշտ պահանջները:

Այդ պահանջները հետևյալումն են կայանում. շենքը պետք ե կառուցվի բարձր և չոր տեղում, վորպեսզի պատերը խոնավ չլինեն, վորովհետև խոնավությունից վտակրացավ և այլն հիվանդություններ են առաջ գալիս, իսկ շենքը կարճ ժամանակում փտում ե:

Լուսամուտները պետք ե նայեն հարավ, կամ հարավ-արևելք, վորպեսզի սենյակները լավ լուսավորված լինեն: Լուսամուտներում պետք ե անպատճառ ողանցքեր թողնել՝ սենյակների ողը մաքրելու համար: Հանրակացարանում ամեն մի ապրող պետք ե ունենա իր համար անհրաժեշտ տարածությունը և ոգի հարկավոր քանակը: Հանրակացարանում, ուր մարդիկ իրենց ապրած սենյակներում վնչ ճաշ են պատրաստում, վնչ ուտում, վնչ աշխատում և վնչ ել տնտեսության վերաբերյալ գույքեր են պահվում, մարդապուխ ավելի քիչ

տարածություն ե պահանջվում, քան վերևում նշված առողջապահական նորմաներով:

Պետք ե լինի ընդհանուր և լուսավոր միջանցք, լվացարան և լավ սարքավորված արտաքնոց՝ բավականաչափ նստատեղերով:

Այս բոլորը պետք ե նախատեսել պլանը կազմելու ժամանակ և բժիշկի անդամները մենակ չեն կարող այդ խնդրի տակից դուրս գալ: Դրա համար ել բժիշկը պետք ե ամեն ջանք գործ դնի կոմունայի խորհրդում, վոր հանրակացարանի կառուցումն սկսելուց առաջ նրա պլանն ստուգված լինի սանիտարական բժշկի կողմից: Բժիշկը չպետք ե բաց թողնի հարմար ժամանակը՝ բնակարանի առողջացման վերաբերյալ այդ կարեւոր աշխատանքը տանելու համար:

Բայց այդպիսի նոր շենքերի կառուցման դեպքերը կոլխույններում դեռ հաճախակի չեն: Ներկայումս միջոցները քիչ են և հանրակացարանների համար նախկին կալվածատերերի տներն ու վանքերը և այլ շինություններն են հարմարեցվում, իսկ կոլխույնիկների մեծ մասն ապրում ե իրենց հին խրճիթներում: Այդպիսի դեպքերի համար ևս բժիշկին անելու բան չատ ե մտում:

Վնքքան վատ ե բնակարանը, վնքքան նեղվածք են ապրում, այնքան շատ պետք ե հոգ տարվի տան կարգապահության մասին, այն մասին, վոր քիչ լինեն առողջապահությանը վնասաբեր դեպքերը:

Յուրաքանչյուր հանրակացարան անհրաժեշտաբար պետք ե ունենա սանիտարական ներկայացուցիչ, վորը հոգ տանելու յե բնակարանի սանիտարական վիճակի մասին: Յանկալի յե, վոր այդ լիազորն առողջապահական բժիշկի անդամներից մեկը լինի: Այդ դեպքում բժիշկը հանրակացարանի գործերին միշտ լավ տեղյակ կլինի և մեծ ազդեցություն կունենա նրա բերեկարգության վրա:

Սանիտարական լիազորը պետք ե հետևի միջանցքների, արտաքնոցի, լվացարանի և ընդհանուրի գործածության համար կառուցված այլ շենքերի մաքրությանը: Դրա համար հարկավոր ե մշակել հանրակացարանի մաքրման կարգը և հետամուտ լինել նրա իրագործմանը, արգելել հատակին թքելը, հարկավոր տեղերում թքամաններ դնել, միջանցքում և սենյակներում օղանցքեր ունենալ, թույլ չտալ սենյակներում թաղիքի կոշիկներ ու վոտափաթեթոցներ չորացնելու և հետևել, վոր միջատներ չառաջանան:

Գյուղացիները դեռ ամենքը սովոր չեն նման կարգերին և հաճախ չեն պահպանում նրանց, համարելով այդ բոլորը մի ինչ վոր քմահաճութուն և առողջութունը պահպանելու նըկատմամբ վոչ մի նշանակութուն չունեցող բաներ: Մանիտարական լիագորը յերբեմն պետք է հանրակացարանում ապրողների ընդհանուր ժողով գումարի՝ բժշկական աշխատակցի գեկուցումը լսելու շենքերի մաքրութեան նշանակութեան մասին և կոլխոզնիկների հետ համաձայնութեան գալու յեղած բացերը վերացնելու համար:

Հանրակացարանում միջատներ առաջանալու դեպքում անհրաժեշտ է աշխատել, վոր անկողնի բոլոր սպիտակեղենը լվացվի, անկողինները խնամքով մաքրվեն. միևնույն ժամանակ պետք է միջատների դեմ ձեռք առնվելիք միջոցների մասին բժշկի հետ խորհրդակցել:

Բացի հանրակացարանի սանիտարական դրութեանը հետևելու աշխատանքից, սանիտարական լիագորը պետք է հոգ տանի հանրակացարանում ապրելու տեղեր հատկացնելու խնդրի մասին:

Նա, առողջապահական բՆիշի միջոցով, պետք է ջանադիր լինի կոմունայի խորհրդում կամ հանրակացարանի տեղերի բաշխումը կարգավորող ուրիշ մարմնում, վոր հանրակացարանը չափից դուրս չլցվի, իսկ վարակիչ հիվանդութուն (Ֆեոքստ) ունեցողները, վորքան այդ հնարավոր է, առանձնացած փոքրիկ սենյակներ ստանան և այլն: Այն կոլխոզներում, ուր գյուղացիներն ապրում են իրենց խրճիթներում, բնակարանի սանիտարական դրութեանը հետևելն ահազին դժվարութուն է ներկայացնում, թեև այստեղ ևս կարելի յե վորոշ գործ կատարել: Կոլխոզներում լծկանի հանրայնացման, ինչպես նաև հասարակական սննդառութեան կազմակերպման դեպքում խրճիթներում ալ ևս վնչ ճաշ են պատրաստելու, վնչ հորթ ու ու ձիասարք են պահելու և վնչ ել անասունների համար կերակրի ավելցուկներն և աղբաջրերն են հավաքելու: Այդ բոլորը վորոշ չափով կոզնի բնակարանի բարեկամանը:

Առողջապահական բՆիշը պետք է համաձայնութուն կայացնի բժշկի հետ՝ բնակարանի առողջութեան նշանակութեան մասին կոլխոզնիկների հետ զրույցներ կազմակերպելու համար, նա պետք է մրցակցութուն հայտարարի խրճիթը մաքուր պահելու և ողանցքեր ունենալու համար: Առանձնապես անհրաժեշտ է ուշադրութուն դարձնել բնակարանի առողջացման պրոպագանդի վրա, մանավանդ կանանց

ըրջանում, քանի վոր խրճիթի մաքրութունն առավելապես նըրանցից է կախված:

ԲՆիշը պետք է հոգ տանի այն մասին, վոր գյուղացին իմանա, թե բնակարանը ինչ ազդեցութուն ունի մարդու առողջութեան վրա և այնպես անի, վոր նա հետաքրքրվի այդ հարցով, միայն այդ դեպքում հնարավոր կլինի առողջապահիկ վիճակի հասցնել անհատ գուղացու խրճիթը:

Բնակարանի առողջացման հետ սերտորեն կապված է նաև՝

4. ԿՈԼԽՈԶԻ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒՄԸ

Հին գյուղը շատ անհրապույր կերպարանք ուներ: Խրճիթներ, ցածլիկ, փոքրիկ լուսամուտներով, փոքրիկ, կեղտոտ բակեր, անկարգորեն այս ու այն կողմը շենքերով բռնված աղտոտված ջրով ու վատ սարքավորված ջրհոր, նեղլիկ փողոցներ՝ փոքրաքանակ ծառատունկով և աղբի խոշոր կույտերով լի—ահա՛ թե ընդհանրապես ինչ եր ներկայացնում իրենից ուս գյուղը: Այդ վիճակին պետք է վերջ տրվի:

Նոր կոլեկտիվ գյուղը պետք է բարեկարգված լինի, պետք է պլանով կառուցվի և ապրելու առողջ պայմաններ ստեղծվի:

Բոլորը միանգամից չի կարելի փոխել և դրա համար առողջապահական բՆիշը պետք է մտածի վոչ միայն նոր կառուցվող, այլ և գոյութուն ունեցող գյուղերի բարեկարգման մասին:

Ներկայումս, խոշոր կոլխոզների կազմակերպման կապակցութեամբ, շատ տեղերում առաջ են գալիս նոր շենքեր: Շինվում են նոր աներ, համայնացած անասունների ու մեքենաների համար կառուցվում են շինութուններ, փորվում են ջրհորներ: ԲՆիշն իր բոլոր ջանքերը պետք է գործ դնի, վորպեսզի այդ նոր շենքերը համապատասխան լինեն առողջապահական բոլոր անհրաժեշտ պահանջներին:

Կոլխոզի բարեկարգման ամենանհրաժեշտ պայմաններից մեկն է հանդիսանում հասարակական լվացատների և բաղնիքների կառուցումը: Մեզ մոտ, գյուղերում, դեռ իր հունձն է տեսնում բծավոր տիֆը, մի հիվանդութուն, վորը վոշլի միջոցով հիվանդից անցնում է առողջին:

Շատ տեղերում բաղնիքները չեն համապատասխանում իրենց կոչմանը. բացի դրանից, նրանք քիչ են—և մարդիկ տանն են լողանում:

Չկան նաև կարգին սարքավորված լվացքատներ, այդ պատճառով ել խրճիթներումն են լվացք անում: Այդ բոլորի հետևանքով վոչ միայն խրճիթն է խոնավանում, այլ պետքին պես չեն յեռացնում սպիտակեղենը և չեն վոչնչացնում արտու: Բժավոր տիֆի և այլ հիվանդությունների տարածման պատճառներից մեկը դա յե, հետևապես չպետք է մոռացուիլ յան տրվի լավ բաղնիքների ու լվացատների կառուցման հարցը: Մեծ ուշադրություն պետք է դարձնել անասունների գոմերի կանոնավոր կառուցմանը և աղբը պահպանելուն: Գոմի հատակը պետք է հեղուկների համար անթափանցելի լինի, հետևաբար պետք է բացված լինեն հեղուկատար անցքեր:

Աղբի պահպանման գործն ել պետք է այնպես կարգավորել, վոր նրա հեղուկ մասը հողի մեջ ծծվի: Այդ պահանջների անտեսումը նվազեցնում է աղբի՝ վորպես պարարտանյութի արժեքը և նպաստում է հողի ապականամանը:

Աղբի պահելու յեղանակը չիմանալու հետևանքով, նրա մեջ շատ հեշտությամբ բաղմանում են ճանձեր և ուրիշ միջատներ, վորոնք և լինում են հիվանդությունների տարածողները: Այդպիսով անասունների գոմերի անկանոն կառուցումը քիսս է հասցնում թե կոլխոզի անտեսությանը, թե կոլխոզնիկների առողջությանը:

Նոր գյուղերի շինարարության կամ յեղածների լայնացման ժամանակ առողջապահական բջիջը կոլխոզի վարչությունից պետք է պահանջի, վոր նկատի առնվեն կոլխոզնիկների առողջության պահպանման շահերը: Պետք է ապացուցել, վոր առողջապահության համար յեղած ծախսերն ավելորդ չբեղություններ չեն, այլ անհրաժեշտ ծախսեր են և նրանց ոգուտը հազարապատիկ ավելի յե:

Գյուղի սլանը (փողոցների, բնակելի սաների, բաղնիքի, անասունների գոմերի դասավորումը) պետք է հաստատված լինի սանիտարական բժշկի կողմից և աշխատանքները կատարվում են այդ սլանի համաձայն:

Հատուկ աշխատանք հարկավոր է գործ գնել շրամատակարարման գործի բարելավման համար:

Գյուղական շրնորները մեծ մասամբ անբարեկարգ են: Նրանք խոր չեն և խմելու համար գործածվում է ջրի՝ հողից կեղտոտված՝ վերին շերտը: Ջրնորի փայտե պատերը հաճախ փտած են լինում և կարգին չեն պահվում. դրա համար ել հոսող կեղտոտ ջրերը ներծծվում են շրնորի մեջ: Ջրնորի պա-

տի այն մասը, վոր գետնի յերեսին է, ցածր է լինում. շրնորի բերանը կափարիչ չի ունենում և ընդհանուրի գործածության համար դույլ ել չի լինում:

Իրությունը լավ չէ և՛ այն դեպքում, յերբ գյուղացիները գետի ջրից յեն ոգավում:

Գետի մեջ զանազան տեղերից թափվում են կեղտոտ ջրերը, միևնույն տեղում և՛ լվածք են անում, և՛ անասուններին ջրում, և՛ իրենց խմելու համար ջուր են վերցնում:

Այդպիսի ջուրը շատ վտանգավոր է առողջության համար: Վորովայնի տիֆի, արյունախառն փորհարինքի միկրոբները գտնվում են ինչպես այդ հիվանդների արտաթորանքների մեջ, այնպես ել նրանց շորերը լվանալուց հետո կեղտոտված ջրի մեջ և այլն:

Կեղտոտված հեղուկները թափվում են գետը կամ ներծծվում են անբարեկարգ շրնորը և վարակում են ջուրը, իսկ մարդիկ, վորոնք ոգավում են այդպիսի ջրից, հաճախ հիվանդանում են վերևում նշված հիվանդություններով: Ջուր չէ, վոր ասում են «առողջ ջուր—առողջ գյուղ»:

Առողջապահական բջիջն այդ բոլորը պետք է հաշվի առնի և աշխատի, վոր կոլխոզներում մաքուր, առողջարար ջուր լինի: Նոր կառուցվող շենքերում, կեղտոտված ջրերից խուսափելու նպատակով, հարկավոր է այնպես անել, վոր շրնորներն անասունների գոմից և արտաքնոցից 30—35 մետր հեռու փորվեն: Ջրնորը պետք է բավականաչափ խորություն ունենա, վորովհետև հողի խոր շերտերում ջուրն ավելի մաքուր է:

Ավելի լավ է կառուցել խողովակային շրնորներ՝ ջրահան մեքենայով (նաստով). այդպիսի շրնորներում ջուրը բարձրանում է ջրատու շերտերից մետաղյա խողովակով: Նման ջրնորների սարքավորումը համեմատաբար ավելի թանկ է նրատում և դրա համար ընդհանրապես շինում են փորված շրնորներ: Հորը պետք է պատած լինի կաղնիի, լաստենիի և այլ տեսակի սլինդ տախտակներով:

Հորը հարկավոր է տախտակել այնպես, վոր արանքներ չմնան և վերևի մասը իրար միացնել փայտե սեպերով: Ջրնորի պատի այն մասը, վոր յերեսին է, մեկ մետր (մեկ և կես արշին) բարձրություն պետք է ունենա:

Ջրնորի շուրջը սալահատակված է լինելու թեք ուղղությամբ, թափթփված ջրերը և կեղտը շրնորից դենը հոսեցնելու համար. շրնորի վրա լավագույնն է բուզկա շինել:

Նը չեմ խոսում այն մասին, վոր ջրհորն անպայման պետք է ունենա բերանի կախարիչ և ջուր քաշելու մեծ դուլ՝ ընդհանուրի գործածութեան համար. պատահական դուլերով ջուր քաշելը պետք է խստիվ արգելված լինի:

Այդ բոլորը պետք է իրականացնել այն դեպքում, յերբ նոր ջրհոր են փորում: Բայց բշիջը չպետք է աչքաթող անի նաև յեղած ջրհորների բարեկարգման հարցը:

Հարկավոր է բժշկի հետ միասին (լավ է ձմեռվա վերջին) նայել ջրհորներն այն գյուղերում, ուր կոլխոզնիկներն են ապրում: Բոլորովին անպետք ջրհորները հարկավոր է փակել, իսկ մնացածները պետք է նորոգվեն կոլխոզնիկներին ուժերով. այն ժամանակ ջուրն առողջութեան համար այլևս վտանգավոր չի լինի:

Այն կոլխոզում, ուր գետի ջրից են ոգտվում, հարկավոր է մտածել գետը թափվող կեղտոտութեանների առաջն առնելու մասին:

Առողջապահական բշիջը պետք է հատկացնի առանձին տեղ՝ մաքուր ջուր վերցնելու (հոսանքից վեր), ինչպես նաև առանձին տեղ՝ անասուններին՝ ջրելու և լվացք անելու (հոսանքից ցած): Գետի յեղերքում փակցված պիտի լինեն համապատասխան հայտարարութեաններ, բշիջի անդամները կոլխոզի ակտիվի հետ միասին՝ պետք է ստուգեն այդ վորոշումների կատարումը: Բայց պետք է ասել, վոր գետի յեղերքի այդորինակ բաժանումը միշտ հնարավոր չէ կենսագործել: Մեծ գյուղերում բնակչութեանն այդ դեպքում ստիպված կը լինի ջրի գնալ գյուղի մեկ ծայրից մյուսը: Բացի դրանից, չի կարելի խմելու համար ոգտվել գետի այն ջրից, վորը գյուղին չհասած արդեն կեղտոտված է: Այդպիսի դեպքերում բշիջը պետք է պահանջի, վոր գետի ջուրը միմիայն տեխնիկական կարիքների համար գործածվի, իսկ խմելու ջրի համար անհրաժեշտ է ջրհորներ փորել:

Չքամատակարարման գործի այդպիսի դրվածքը կոլխոզներում լավագույն միջոցն է հանդիսանում կանխելու այսպես կոչված՝ ջրային ինֆեկցիաները, այսինքն այն վարակիչ հիվանդութեանները, վորոնք ջրի միջոցով են տարածվում:

Գյուղի բարեկարգման բոլոր աշխատանքներն, այսինքն պլանի համաձայն կառուցումը, աղբի կանոնավոր պահպանումը, լվացքատան ու բաղնիքի կառուցումը, Չքամատակարարման բարելավումը և այլն ստեղծում են այսպիսի պայմաններ, վորոնց միջոցով նշանավոր չափով թեթևանում է՝

5. ՎԱՐԱԿԻՉ ՀԻՎԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳԵՄ ՊԱՅԲԱՐԸ

Կոլխոզներում վարակիչ հիվանդութեանների գեմ պայքարելու հարցը բշիջի մշտական հոգսի առարկան է հանդիսանալու: Այս կամ այն տարափոխիկ հիվանդութեանը (հիվանդութեանների բավականաչափ դեպքերը) վտանգ է սպառնում կոլխոզնիկի վոչ միայն կյանքին և առողջութեանը, այլ և կարող է վիժեցնել կոլխոզի տնտեսական պլանը և թուլացնել նրա ուժը: Կոլխոզնիկների առողջութեան մասին իսկական և իրական հոգատարութեանը պետք է կայանա նրանում, վոր կոլխոզում կյանքի այնպիսի պայմաններ ստեղծվեն, վորոնց շնորհիվ անհնարին լինի այլևս վարակիչ հիվանդութեանների ծագումը և նրանց տարածումը:

Վարակիչ հիվանդութեանները կանխելու ամենալավ միջոցը հանդիսանում է ինչպես առողջապահութեան, այնպես և անդի ու կոլխոզի բարեկարգման վերաբերյալ միջոցառումների լրիվ ու ճշգրիտ կենսագործումը: Ծանձերը անդամթերքները կեղտոտելով, վորովայնային տիֆ և այլ հիվանդութեաններ են տարածում:

Առողջի և հիվանդի միևնույն ամանից ուտելու հետևանքով փոխանցվում է թոքախտը կամ սիֆիլիսը—անա թե ինչու առողջապահիկ անդի մասին հոգատարութեանը՝ վարակիչ հիվանդութեանների տարածումը կանխող անհրաժեշտ պայմանն է կազմում: Վոչ պակաս նշանակութեան ունեն նաև կոլխոզի բարեկարգման համար տարվելիք աշխատանքները: Մաքուր և չարեկանված ջուրը, լավ լվացարանը և բաղնիքը, աղբի ու այլ պակասված ջուրը, լավ լվացարանը և բաղնիքը, աղբի ու այլ ավելցուկների կանոնավոր պահպանումը և դաշտ կրելը—ամենից լավ են արգելք հոնդիսանում հիվանդութեանների տարածմանը:

Բացի այդ բոլոր միջոցներից, անհրաժեշտ է նաև կոլխոզում կազմակերպել ու անցկացնել ծաղիկի նախազգուշական պատվաստը: Ծաղիկը շատ ծանր և վտանգավոր հիվանդութեան է: Այդ հիվանդութեանը կանխելու ամենալավ միջոցը պատվաստն է:

Առողջապահական բշիջը պետք է կոլխոզնիկներին բացատրի պատվաստի նշանակութեանը: Պետք է նույնպես պատվաստի տեղի ու որվա մասին խոսել բժշկի հետ ու տեղեկացնել կոլխոզնիկներին: Անհրաժեշտ է պատրաստ լինել համացանրակների վերացման համար: Ամենից առաջ պետք է լավ

Չատիչ սենյակը չպետք է փոխարինի հիվանդանոցին. այդտեղ հիվանդներին պահել կարելի չէ մեկ կամ յերկու օրից փոշ ավելի, մինչև վոր բժիշկն իր ցուցմունքները կտա—այդ պետք է լավ միտքը պահել: Անչատիչ սենյակում հիվանդների համար պետք է լինի մանձակալ՝ խոտե ներքնակով, մեկ ձեռք փոխնորդ, փոքրիկ սեղան և յերկու աթոռ, ուրիշ վոշխնչ: Նախասենյակում կամ մի ուրիշ տեղում պետք է լինի լվացարան, սապոն և սուրեմայի լուծույթ (բժշկի ցուցմունքով), ձեռք լվանալու համար, իսկ հիվանդապահի համար—խալաթ:

Այդ բոլորն անհրաժեշտ է, վորպեսզի հիվանդապահը հիվանդութուն չտարածի: Հիվանդը հեռանալուց հետո հարկավոր է ներքնակի յերեսը լվանալ, միջի խոտը կամ հարզը վառել, իսկ կահկարասիքը թաց լաթով սրբել:

Այդ բոլոր միջոցառումները հնարավորութուն կտան ըշտապ կարգով լրիվիզացիայի յենթարկել կոլխոզում յերևացած վարակիչ հիվանդութունը և դրանով մեծ ոգուտ կտան կոլխոզնիկներին մասապին:

Բայց վորպեսզի ավելի պարզ լինի, հարկավոր է միանգամ ևս կրկնել, վոր բՆիջն իրեն հանձնարարված գործը կարող կլինի պարզերես կատարել միայն այն դեպքում, յերբ նրա դեկավարությամբ կոլխոզնիկները կստեղծեն ապրելու այնպիսի պայմաններ, վորոնք արգելք կհանդիսանան վարակիչ հիվանդութուններին առաջ գալու և ու տարածմանը:

Մի շարք միջոցների շարքում, վորոնք առողջացնելու յեն կոլխոզի կյանքը, պատվավոր տեղ պետք է բռնի՝

6) ՄՈՐ ՅԵՎ ՄԱՆԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խորհրդային բժշկութունը մեծ ուշադրութուն է դարձնում մոր և մանկան պահպանման գործին: Յե՛վ դա ինքնին հասկանալի չէ: Առողջ ծնված և պետքին պես խնամված յերեխան մեծանում և առողջ մարդ է դառնում:

Խորհրդային իշխանության մեջ նոր, յերջանիկ աշխատանքային կյանք կառուցելու համար առողջ մարդիկ են հարկավոր և մանուկների խնամածութունը յերկրի առողջացման ուղիղ ձանապարհն է: Յերեխաների առողջության պաշտպանման հետ հավասարապես պետք է խնամք տանել և մոր մասին, քանի վոր նրա առողջութունից և հղի յեղած ժամանակ նրա ապրելու և աշխատանքի պայմաններից մեծապես կախված է յերեխայի առողջութունը:

Կոլեկտիվ սնտեսութուններում խոշոր հնարավորութուն-

ներ կան մոր և յերեխայի դրութունը բարելավելու համար: Վերևում, աշխատանքը կոլխոզներում բարելավելու մասին խոսելիս, գույց տվինք, թե ինչպես կարելի չէ թեթևացնել հղի կնոջ աշխատանքը և թե ինչպիսի հսկայական ոգուտ է տալիս այդ բանն առողջությանը:

ԲՆիջը պետք է ուշադրությամբ հետևի կանանց՝ ծննդաբերությունից առաջ և հետո՝ ծանր աշխատանքներից ազատելու վորոշումների կենսագործմանը, ինչպես նաև կոլխոզների մեջ աշխատանքի ուղիղ բաժանմանը, վորպեսզի կանայք աշխատանք կատարեն իրենց ուժի՝ համեմատ: Բայց խոսքը դրա մասին չէ: ԲՆիջը պետք մասնակցի՝ կոլխոզուհիներին մանկաբարձական ոգնութուն հասցնելու կազմակերպման: Ներկայումս գյուղում մանկաբարձուհիների թիվը շատ ավելի չէ, քան մինչհեղափոխության շրջանում: Որինակի համար, միմիայն Լենինգրադի շրջանում 1930 թ. սկզբներին աշխատում էին 622 մանկաբարձուհի: Մինչդեռ հեղափոխությունից առաջ այդ թվի կեսն էլ չկար: Նույն պատկերն է և մյուս շրջաններում: Շատ տեղերում մանկաբարձական կետերը տաան և հինգ և թեքև քսան կիրոմետր հեռու յեն գտնվում գյուղից:

Չքավոր և բատրակ գեղջկուհին հնարավորութուն չեր ունենում մանկաբարձուհու հետևից ձի ուղարկել և դրա հետևանքով մանկաբարձուհին սպասարկում եր միայն այն գյուղերին, վորոնք կետերին մոտ էին և առանձին գյուղերի ուռձացած մասին:

Ուրիշ պատճառ ևս կար, թե ինչո՞ւ գյուղը բավարար չափով չի ընդգրկված մանկաբարձուհիներով—դա գեղջկուհու տգիտությունն է և թույլ կուլտուրականությունը:

Գյուղում կինը ծննդաբերության ժամանակ հին սովորությամբ դեռ ևս տատմայրների ոգնությանն է դիմում նույնիսկ այն դեպքում, յերբ հնարավորութուն կա մանկաբարձուհի հրավիրելու: Տատմայրը չգիտե՝ ինչպես պետք է ոգնել ծննդկանին, ինչպես պետք է պաշտպանել նրան վարակումից և ինչ միջոցներ պետք է ձեռք առնել անկանոն և ծանր յերկուևքի ժամանակ:

Գեղջկուհու այդ մթությունը հին ժամանակից մնացած կնոջ իրավագրկության, աշխատանքով ծանրաբեռնվածության և հետամնացության ծանր ժառանգությունն է:

Գեղջկուհին ժամանակ չուներ վոշ սովորելու, վոշ էլ մի բան յսելու համար խրճիթ-ընթերցարան հաճախելու, հետևաբար նա շատ հաճախ ունենում եր նույն հայացքներն, ինչ

հայացքների տեր ելին մեր տատերը: Հեղափոխութիւնից հետո գեղջկուհու կուլտուրական մակարդակը բավականաչափ բարձրացավ, բայց ապրելու միջոցներն արգելք ելին հանդիսանում նրա արագ զարգացմանը: Կոլեկտիվ տնտեսութիւններում գեղջկուհու կյանքի պայմանները գնալով կլավանան, նա շատ հնարավորութիւններ կունենա իր կուլտուրական մակարդակը բարձրացնելու և շուտով կհասկանա, վոր տատմերը նրա առողջութեան թշնամին ե:

Առողջապահական բժիշկը պետք է վճռական պայքար մղի տատմերութեան դեմ: Հարկավոր է վոչ միայն բացատրել տատմերի «ոգնութեան» փաստակարութեան մասին առողջութեան համար, այլև հարկավոր է հայտնաբերել տատմայրերին, հասարակական դատեր կազմակերպել, կոլխոզների և պատգամավորուհիների ընդհանուր ժողովներում հարց դնել՝ տատմերութիւն անող անձերին կոլխոզի անդամութիւնից վտարելու մասին:

Նոր, կոլեկտիվացած գյուղերում տեղ չպետք է ունենան կանանց առողջութեանը փաստող տատմերերը:

Տատմերութեան դեմ մղվող պայքարի հաջողութիւնը միայն տատմերերի դեմ պայքարելուց կախված չէ. դրա հետ միասին կոլխոզներում պետք է այնպիսի պայմաններ ստեղծել, վոր գեղջկուհին հնարավորութիւն ունենա մանկաբարձական ոգնութիւն ստանալու:

Առողջապահական ժողկոմատի և Կոլխոզկենտրոնի միջև կնքված պայմանագրի համաձայն, կոլխոզները պարտավոր են բժշկական հիմնարկներին համար տալ շենքեր, վառելիք, լուսավորութիւն, փոխադրման միջոցներ և անձնակազմի համար ապրելու սենյակներ:

Իսկ առողջապահական մարմինները պարտավոր են բժշկական աշխատակիցներ նշանակել և միջոցներ բաց թողնել նրանց աշխատավարձի համար: Առողջապահական բժիշկները պետք է հաշվի առնեն և ոգտագործեն այդ համաձայնութիւնը, կոլխոզուհիներին մանկաբարձական ոգնութիւն ցույց տալու գործը բարելավելու նպատակով:

Առողջապահութիւնը գյուղում ներկայումս վերակառուցվում է այն ուղղութեամբ, վոր լիակատար կերպով սպասարկե գյուղի սոցիալիստական սեկտորին, այսինքն կոլտնտեսներին ու խորհրտաններին:

Առողջապահական ժողկոմատի կարգադրութեամբ, կոլտնտեսների և խորհրտանների աշխատակիցները պետք է առաջին հեր-

թին սպասարկվեն բժշկական ոգնութեամբ, նոր հաստատվող բժշկական հիմնարկները կոլեկտիվ ու պետական տնտեսութիւններին մոտիկ պետք է լինեն:

Այստեղից պարզ է, վոր կոլխոզներում բժշկական, ինչպես նաև մանկաբարձական ոգնութիւնը բավականաչափ լավանում է: Միանգամայն հաստատապես կարելի յե ասել, վոր բավականաչափ նոր մանկաբարձական կետեր են բացվելու կոլխոզուհիների համար և առողջապահական բժիշկը պետք է ոգտվի այդ գործում:

Մանկաբարձական նոր կետեր բաց՝ անելու կարիք զգացվելու դեպքում, առողջապահական բժիշկը կինկազմակերպչուհու և բժշկի հետ միասին պետք է պարզեն առողջապահական որգաններում դրա հնարավորութիւնը:

Կոլխոզիկներին կամ պատգամավորուհիների՝ կանանց մեջ տարված աշխատանքի մասին գումարված ժողովում տվյալ ռայոնի մանկաբարձական ոգնութեան վիճակի մասին հարկավոր է բժշկի ղեկուցումը դնել՝ այդ հարցի շուրջը հասարակական կարծիք կազմելու համար:

Դրանից հետո մանկաբարձական կետի, ինչպես նաև մանկաբարձուհու համար սենյակ հատկացնելու, շենքի վերանորոգման, անձրածեշտ սարքավորման և այլնի մասին բժիշկը պետք է հարց հարուցե կոլխոզի վարչութեան նիստում: Կոլխոզի այդորինակ ոգնութեան դեպքում կարելի յե հուսալ, վոր առողջապահական մարմինները հնարավորութիւն կունենան աշխատակիցների պահպանութեան համար միջոցներ ձարելու:

Այն կոլխոզներում, ուր ծայրահեղ կարիք չի զգացվում նոր մանկաբարձական կետեր կազմակերպելու, բժիշկը պետք է միջոցներ ձեռք առնի, վորպեսզի հարեան գյուղում աշխատող մանկաբարձուհին հնարավորութիւն ունենա ծննդկանին ոգնութիւն հասցնելու:

Այդ բանը կարելի յե կազմակերպել նույն ձևով, ինչպես և բժշկի՝ վարակիչ հիվանդին ոգնելն է կազմակերպված:

Մոր առողջութեան հոգատարութեան հետ մեկտեղ ավելի մեծ աշխատանք է մնում կատարել նաև մանկան առողջութեան պահպանութեան համար:

Մանուկների մահացութեան դեպքերը չափազանց շատ են: Մինչև հեղափոխութիւնը (1911—13 թ.) Ռուսաստանում յուրաքանչյուր հազար նորածին յերեխաներից մեկ տարեկան հասկում թէ գյուղում և թէ քաղաքում մահանում էր 273 յերեխա, այսինքն՝ մեկ քառորդից ավելին: Հեղափոխութիւնը

հետո, 1924 թ. ՌՍՖՍՀ չուրաքանչյուր հազար յերեխայից մահանում էր 223 յերեխա, 1926 թ. 187, իսկ վերջին տարիներում այդ քանակն էլ ավելի նվազել է: Բայց և այնպես, այդ թվերն էլ շափազանց մեծ են:

Բացի դրանից, հարցը միայն մահացության քանակի մեջ չէ: Գյուղում թվով վոչ սակավ թուլակազմ, վտիտ, րախիտով հիվանդ (անգլիական հիվանդութամբ), խրախտավոր և այլ հիվանդություններով բռնված յերեխաներ են մեծանում:

Այդ բոլորի պատճառը պարզ է: Գեղջկուհին հնարավորություն չունի յերեխաներին պետքին պես խնամել և կերակրել, իսկ շատ դեպքերում նա չգիտեր, թե ինչպես կարելի յե անել այդ:

Նամանավանդ ծանր էր լինում յերեխայի գրությունն ամառը: Գյուղի բնակչության բոլոր հասակավորները դուրս ելին գալիս աշխատանքի, իսկ յերեխաները կամ թողնվում էին անխնամ, կամ հանձնվում էին դեռահասների և պառազների խնամքին:

Հեղափոխությունից հետո սկսվեց լայնորեն ծավալումն ամառային գյուղական մսուրների, ուր յերեխայի առողջությունն տպահովված է: 1922 թվին, քաղաքացիական կռիվներից անմիջապես հետո, ՌՍՖՍՀ բացվեցին 125 ամառային մսուրներ, 1927 թ.—3.600 հատ, իսկ անցյալ ամառ միմիայն Լենինգրադի մարզում գործում էին 670 մսուրներ:

Մսուրներում սովորաբար ընդունում են 3 տարեկանից վոչ մեծ մանուկներին, իսկ վերջին տարիները մսուրներին կից սկսեցին կազմակերպել հրապարակներ 7—8 տարեկան հատակի յերեխաների համար, վորպեսզի և նրանք ամառային աշխատանքների ժամանակ հսկողության տակ գտնվեն:

Թեև այս բոլոր միջոցառումներն էլ աշխատավոր գյուղացիությանը վոչ սակավ ոգուտ են հասցրել, բայց և այնպես, Միության բազմահազար գյուղերի համար մանկական հիմնարկների թիվը բոլորովին բավական չէ: Այս գործի հետագա զարգացմանը, ինչպես նաև առողջապահության վերաբերյալ այլ աշխատանքների բարգավաճմանը խանգարող հանգամանքներ են հանդիսացել գյուղացիական տնտեսության սակավագորությունը և ցանուցիք վիճակը:

Գյուղացիության չքավոր և բատրակ մասը միջոցներ չի ունեցել մսուրների ծախսերին մասնակցելու: Բացի դրանից, յուրաքանչյուր ընտանիք—միմիայն իր յերեխայի ու իր տըն-

տեսության մասին էր հոգ տանում և ակամա յեր մասնակցում մանկամսուրի կազմակերպման ընդհանուր ծախսերին:

Կոլխոզներում առանձին ընտանիքների կարիքները հաշվի չեն առնվում, այլ տնտեսությունը միասին առած. դրա համար էլ գրությունը մեր որերում հիմնովին փոխվում է: Բավական թվով մսուրների և մանկահրապարակների կազմակերպման գործն անհրաժեշտ է վոչ միայն յերեխաների առողջության պաշտպանման տեսակետից, այլ նաև անհրաժեշտ է բանվոր ձեռքերի ուղիղ ոգտագործման համար:

Կոլխոզուհի—գեղջկուհին, ազատվելով իր փոքրիկ յերեխայի հոգտարությունից, կարող է հանգիստ և հաջողությամբ կատարել իրեն հանձնարարված աշխատանքները: Իրա հետ միասին կոլեկտիվ տնտեսությունը նյութական հնարավորություն ունի մսուր բաց անելու: Զարմանալի չէ, վոր համատարած կոլեկտիվացման յենթարկված ուսյոններում նկատվում է բացվող մսուրների քանակի տարերային աճում:

Առողջապահական բջիջը, նաև քան այդ աշխատանքներին անցնելը, պետք է հաշվի առնի, թե ինչպիսի մսուր պետք է բաց անել—մշտական, թե միայն ժամանակավոր՝ ամառային: Խոշոր և ուժեղ կոլխոզներում, վորտեղ համապատասխան շենք ու մեծ թվով յերեխաներ կան, կարող է խոսք լինել մնայուն մսուրների մասին: Իսկ կոլխոզների մեծագույն մասում առաջին տարիներում կարող է խոսք լինել միայն ժամանակավոր, ամառային մսուրների մասին: Աշխատանքներին գործնականապես անցնելու համար բջիջը պետք է ձմռան վերջում այս աշխատանքներին ներգրավե բոլոր նրանց, վորոնք այդ աշխատանքներով շահագրգռված են:

Մսուրների բացումը կանանց որտին ամենամոտ աշխատանքն է և կինկազմակերպչուհին, պատգամավորուհիները, ինչպես և բժշկական անձնակազմի ներկայացուցիչը պետք է մասնակցեն այդ գործին: Առողջապահական բջիջը պետք է համապատասխան բացատրական կամպանիա անցկացնի կոլխոզի մտապատասխան բացատրական կանանց միջև. դրա համար նա բըանդամների և հատկապես կանանց միջև. դրա համար նա բը-ժշկական աշխատակցի, կինկազմակերպչուհու և ուրիշների համապատասխան զրույցներն ու զեկուցումներ են կազմակերպելու:

Բացատրական նման աշխատանքները մեծ հաջողություն կունենան, քանի վոր շատ գյուղերում մսուրներն արդեն գործել են և գեղջկուհին փորձով գիտե նրանց ոգուտները:

Իրա հետ միասին առողջապահական բջիջը պատրաստում է բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, մսուրներ բաց անելու համար:

Հարկավոր է գտնել համապատասխան շենք և ավելի լավ է, յեթե դա լինի գյուղի ծայրում, ուր ընդարձակ և մաքուր տեղ գտնելն ավելի հեշտ է:

Յեթե հաջողվի հատուկ շենք գտնել, այդ դեպքում կոլխոզի բանվորական ձեռքերի և մատերիալների համար հարկավոր է վարչությունից համաձայնություն ստանալ՝ շենքը նորոգելու, տունը և բակը մաքրելու համար և այլն: Յեթե շենքը պետք ունի փոքր նորոգման կամ հարկավոր է միայն մաքրել և կարգի բերել կացարանը, այդ բոլորը հեշտ կերպով կարելի յե կատարել կոլխոզնիկների հոժարակամ աշխատանքով՝ նրանց ազատ որերին ու ժամերին, առանց կոլխոզի վարչությանը դիմելու:

Իսկ շենք չլինելու դեպքում ամառային մսուրների համար հարկավոր է ոգտագործել դպրոցի շենքը, խրճիթ-ընթերցարանը, կամ այլ հասարակական շենքերը՝ նախապես այդ մասին համաձայնություն կայացնելով համապատասխան կազմակերպությունների հետ:

Շենքի խնդիրը լուծելուց հետո, անհրաժեշտ է մտածել մսուրները պահելու միջոցների մասին: Միջոցներ հարկավոր են յերեխանների աննդառության, սպիտակեղենի, մսուրի սարքավորման (կահկարասիներ, խաղալիքներ, ամանեղեն) և անձնակազմի աշխատավարձը հոգալու համար:

Կոլխոզում հնարավոր է մեծ չափով տնտեսել մսուրի ծախսերը: Այն կոլխոզներում, ուր արդեն գործադրվում է հասարակական աննդառությունը, այլևս ավելորդ միջոցներ չեն պահանջվի յերեխանների համար մթերքներ ղնելու, խոհարար վարձելու, խոհանոցի ամաններ ձեռք բերելու և այլն: Կարելի յե խոհարարի հետ համաձայնության գալ, վորնա մսուրի համար տաք ճաշ մատակարարի, միայն թե հարկավոր է աշխատել, վոր ըստ հնարավորության յերեխանների համար առանձին ճաշ պատրաստվի՝ համաձայն բժշկի տված ցուցմունքների: Այն կոլխոզում, ուր ընդհանուր ճաշարան չկա, աննդի համար հատկացված միջոցների մի մասը կարելի յե կոլխոզի ունեցած մթերքներով ստանալ: Սպիտակեղենի և կահկարասիների մի մասը կարելի յե առանձին կոլխոզնիկներից հավաքել, իսկ կահկարասիների և խաղալիքների մի մասն էլ կարելի յե կոլխոզի ուժերով պատրաստել: Նույնպես հարկավոր է նկատի ունենալ կոլխոզուհիներից մեկն ու մեկին մանկապահի աշխատանքը հանձնելու հնարավորությունը, վորպեսզի ըստիպված չլինեն ուրիշ տեղից հրավիրել, վարձատրություն տալ, ընակարան հատկացնել և այլն: Այդպիսով բավականաչափ

պակասում է մսուրը բաց անելու անհրաժեշտ միջոցների գումարը:

Բժշկական աշխատակցի և այլ անձերի մասնակցությամբ ծախսերի նախահաշիվը կազմելուց հետո, բլիշը ներկայացնում է այդ նախահաշիվը կոլխոզի վարչության հաստատությանը:

Համոզված կերպով կարելի յե ասել, վոր շատ դեպքերում կոլխոզը կընդառաջի և քիչ-շատ միջոցներ բաց կթողնի այդ նոր սկսվող գործի համար: Առանձին դեպքերում կարելի յե հույս ղնել տեղական առողջապահական բաժնի, կոոպերատիվի, շեֆերի, կարմիր Քաշի ընկերության և այլ կազմակերպությունների ոգնության վրա: Կոլխոզնիկների ինքնագործունեյության շնորհիվ և առողջապահական բլիշի աշխատանքները ժամանակին սկսելու ու կանոնավոր դրվելու դեպքում կոլխոզն ապահովված կլինի մսուրներով:

Մսուրների բնցվելուց հետո, առողջապահական բլիշը պետք է միջոցներ ձեռք առնի, վորպեսզի նրանք լավ գործեն և ալդ աշխատանքների զլուխ կանգնողն իր դործը հասկացողներից լինի: Շատ քաղաքներում, ձմեռվա վերջին, բացվում են մսուր ղեկավարողների, վարիչների պատրաստման կուրսեր:

Բլիշը պետք է մի ակտիվ խելացի կոլխոզուհի ընտրի՝ նրան այդ կուրսերը գործողելու համար: Հետո հարկավոր է նրան այդ կուրսերը գործողելու համար աշխատանքներ աշխատել, վոր կոլխոզի վարչությունը նրան աշխատանքներ ղից ազատի և անհրաժեշտ միջոցներ բաց թողնի՝ կուրսերը գնալու համար: Մեծ ոգուտ կտա մսուրի վարչուհին, վորը մշտապես կոլխոզումն է ապրում և տեղյակ է տեղական աշխատանքների պայմաններին: Բացի դրանից, հարկավոր է հոգ տանել, վոր բժիշկը ևս մշտապես հետևի մսուրի աշխատանքներին:

Բժիշկը պետք է ոգնի մսուրի վարչությանը՝ յերեխանների սնունդը կարգավորելու և որվա կենցաղակարգը կազմակերպելու: Բոլոր յերեխաները, մսուր ընդունվելուց առաջ, պետք է բժշկական քննության յենթարկվեն: Վերին աստիճանի անհրաժեշտ է կյանքում կիրառել այդ, վորովհետև վարակիչ հիվանդություն ունեցող յերեխան կարող է վարակել մյուս բոլոր յերեխաններին:

Այդ նպատակով էլ բժիշկը մեկ առ մեկ պետք է քննության յենթարկի մսուրների բոլոր յերեխաններին: Առողջապահական բլիշն այդ բոլորի մասին պետք է պայմանավորվի բնական բլիշն այդ բոլորի մասին պետք է պայմանավորվի բնական բլիշն հետ և հետևի, վոր կիրառվեն այն բոլոր անհրաժեշտ միջոցառումներ, վորոնք անհրաժեշտ են մսուրների յերեխանների միջև ծագած հիվանդությունները կանխելու համար:

Այն բոլորը, ինչ վոր մենք ասացինք (աշխատանքի և սենդի առողջացման ու կոլխոզի բարեկարգման մասին և այլն), նպատակ ունեն ոգնել առողջապահական բջիջին՝ կոլխոզներում հիվանդութիւնները կանխելու համար բարենպաստ պայմաններ ստեղծելու: Դա այն հիմնաքարն է, վորի վրա կառուցվելու յե կոլխոզի կենցաղը, բայց կյանքը բազմակողմանի կերպով բարելավելու համար անհրաժեշտ է մտածել նաև այն մասին, թե ինչպես կազմակերպել՝

7) ԿՈԼԽՈԶԻ ՀԱՆԳԻՍՏԸ

Մարդուս կյանքում շատ կարևոր նշանակութիւն ունի աշխատանքը: Ոգտակար աշխատանքը հնարավորութիւն է տալիս բնութիւնը հաղթահարելու ու նրանից ստանալու այն բոլորը, ինչ վոր մարդուս անհրաժեշտ է, ստեղծում է նրա համար բովանդակալից կյանք և նպաստում է մարդկութեան առողջացմանը դեպի լավագույն ապագան: Մանավանդ մեծ նշանակութիւն ունի աշխատանքը մեր խորհրդային պայմաններում:

Աշխատանքից գոյացած շահութիւնը բաժին չի լինում մի խումբ կապիտալիստների և կալվածատերերի, այլ մնում է բոլոր աշխատավորների ոգտին և խորհրդային իշխանութիւնը գործադրում է իր բոլոր ուժը, վորպեսզի աշխատանքի պայմանները և աշխատանքը չլինի մարդուս համար անեծք, այլ ուրախութիւն: Հարկավոր է վոչ միայն աշխատանքն առողջացնել, այլ նաև հանգիստը: Մարդկային որդանիզմը, նամանավանդ նրա շղային սիստեմը, հոգնում է աշխատանքի ժամանակ:

Աշխատանքի ընթացքում հարկավոր է ընդմիջում ունենալ, բայց այնպիսի ընդմիջում, վոր հնարավորութիւն ընձեռի որդանիզմին նորից վերականգնել իր ուժը, հետագա արդշունակեա աշխատանքները կատարելու համար:

Այդ հարցը, ինչպես նաև ուրիշ շատ հարցեր, գյուղում գեռ բոլորովին բարեհաջող միձակ չունեն: Գյուղացու հանդիստը շատ դեպքերում կապված է կրօնական տոների հետ: Վոչ միայն ձմեռը, այլև ամառվա աշխատանքի ամենայնուհեմ ժամանակը գյուղացին դադարեցնում է իր աշխատանքը, վորպեսզի տոնի վարդավառի կամ Յեղիա մարգարեյի տոները, իսկ ծննդի և գատկի մասին խոսնելն ել ավելորդ է:

Ամբողջ հանգիստը նրանում է կայանում, վոր մարդիկ այդ որերին տողելու չափ ուտում են և ժամանակն անց են

կացնում կամ կուով, կամ լավագույն դեպքում—ծանր-վատառողջ քնով: Դատարանական տեղեկութիւնները համաձայն, քննված գործերի մեծամասնութիւնը,—մարդասպանութեան և հրդեհների դեպքերը—տոն որերին են տեղի ունենում:

Դա զարմանալի չէ: Գյուղացիութեանը, հարյուրավոր տարիների ընթացքում, զինեաներում հարբեցնում էյին: Դա ցարական իշխանութեան գլխավոր շահերիցն եր վոչ թե նրա նամար, վոր վաճառված ողին մեծ ոգուտ եր տալիս (մոտավորապես ցարական ամբողջ բյուջեյի մեկ քառորդ մասն եր կազմում), այլ վորովհեաև կապիտալիստներին և կալվածատերերին հարկավոր եր գյուղացիներին հարբեցնել, վորպեսզի նրանք լավ կյանքի մասին չմտածելին ու չձգտելին նրան, այլ շարունակելին աշխատել կալվածատերերի համար:

Հին ժամանակվա մնացորդները զգացվում են նաև հեղափոխութիւնից հետո: Մինչև վերջին ժամանակներն ողին գետի նման եր հոսում:

ՌՍՖՍՀ-ի գյուղերում 1928|29 թ. մոտավոր հաշվառումով գործածված է 768 միլիոն լիտր ողի (64 միլիոն վեդրո) և դրա վրա մի քանի միլիոն հացահատիկ, վորն անհրաժեշտ եր յերկրի տնտեսութիւնը վերականգնելու համար:

Հարբեցողութիւնն իրենց շահերի համար ոգտագործում էյին նաև մեզ թշնամի տարրերը. կուլակները հաճախ հարբեցնում էյին չքավորներին ու միջակներին և դրա շնորհիվ հեշտ կերպով ստրկացնում էյին նրանց: Հարբեցողութիւնը գյուղում շարունակվում եր շնորհիվ մի շարք պատճառների: Դրանում հանցավոր են և այն պայմանները, վորոնց մեջ ապրում է գյուղացիութիւնը և արագի ոգտագործութեան մասին յեղած նախապաշարումները («մի պավաթ ողի արտոժակ բանալու համար») և կոտպերացիայի թույլ աշխատանքը (ալկոհոլ չպարունակող, համեղ և եժանագին բմպելիքների բացակայութիւնը թեյարաններում և այլն) և անբավարար կուլտուր-լուսավորական աշխատանքները (գլխարձութիւնների բացակայութիւնը և ուրախութիւնը զինու մեջ գտնելու ցանկութիւնը) և այլն և այլն: Բացի դրանից, գյուղացիական անհատական մանր տնտեսութիւններն ամենաբարենպաստ պայմաններն են ստեղծում ողի քաշելու:

Ամեն մի տնտեսատեր իր մթերքներն ըստ իր հայացքների և ցանկութեան եր կարգադրում և հաճախ ի վնաս թե իրեն և թե պետութեանը: Աշխատողների ջանքի հետևանքով ստացված մթերքների համայնացումը կոլխոզներում այնպիսի

պայմաններ ե ստեղծում, վորոնց պատճառով ողի քաշելը տեղի չի ունենա: Իրան պետք ե ավելացնել և այն, վոր կոլխոզներում աշխատանքների պայմանների փոփոխութեան յենթարկումը, տնտեսական դրութեան բարելավումը և աշխատավոր գյուղացիութեան կյանքի պայմանները պետք ե վերջիվերջո արմատախիլ անեն այն պատճառները, վորոնք առաջ են բերում հարբեցողութեանը:

Առողջապահական բջիջը պետք կազմակերպի հարբեցողութեան դեմ պայքարելու գործը, ոգնի կոլխոզնիկներին՝ ցարական ժամանակվանից մնացած այդ անիծված ժառանգութեանից ազատվելու համար: Ինչպես և բոլոր դեպքերում, մի վորեն աշխատանք կազմակերպելու ժամանակ, նախ հարկավոր ե կոլխոզնիկներին բացատրել այդ աշխատանքի նշանակութեանն ու նրա անհրաժեշտութեանը:

Տվյալ դեպքում հարկավոր ե բացատրել կոլխոզում տեղի ունեցող հարբեցողութեան դեմ պայքարելու անհրաժեշտութեանը:

Կոլխոզնիկներին ավելի ևս համոզելու համար հարկավոր ե հաշվի առնել և հիշել հարբեցողութեան հետևանքով առաջ յեկած դեպքերը, վորոնք, ինչպես հայտնի յե, վնաս են հասցնում թե հասարակութեանը և թե իրեն՝ հարբեցողին:

Որինակի համար, կարելի յե հիշել հարբեցողի աշխատանքի ժամանակ «քեֆի ազդեցութեան տակ» տեղի ունեցող դժբախտ դեպքեր և այլն:

Այդպիսի նախապատրաստութեանից հետո, առողջապահական բջիջը, կոլխոզի կուլտ-կենցաղային կոմիտեայի ոգնութեամբ, հրավիրում ե կոլխոզնիկների ընդհանուր ժողով:

Տվյալ կոլխոզում հարբեցողութեան դեմ պայքարելու գործութեանը ժողովում քննութեան առնելուց հետո, հարկավոր ե առաջարկել, վոր հարբեցողութեան դեմ պայքարող բջիջ կազմակերպվի: Առողջապահական բջիջը չի կարող բռնել հակապետական կոնտրական բջիջի տեղը, քանի վոր հարբեցողութեան առաջացնող պատճառներն անկարելի յե վերացնել միայն առողջապահական գծով:

Բայց առողջապահական բջիջը չպետք ե մոռանա, վոր արկոհողիզմի դեմ պայքարը նրա աշխատանքների պարտադիր մասն ե կազմում և դրա համար հակաարկոհողական բջիջին ընձեռնելիք ոգնութեանը պետք ե ապահովված լինի:

Բացի արկոհողիզմի դեմ պայքարելուց, առողջ ու հաճելի հանգիստ կազմակերպելու դեպքում անհրաժեշտ ե մեծ ու-

շաղրութեան դարձնել ֆիզկուլտուրայի վրա: Ֆիզկուլտուրական պարապմունքները խելառութեան չեն, ինչպես մի շարք գյուղացիներ կարծում են, և վոչ ել պարապ-սարապ մարզկանց ժամանց, այլ մի կուլտուրական, իմաստալից զվարճութեան, վորը միևնույն ժամանակ շատ ոգտավետ ե առողջութեան համար: Ընդհանրապես տարբեր աշխատանքների ժամանակ մարդուս որդանիզմի տարբեր մասերը համաչափ չեն հոգնում:

Մի քանի դեպքերում ամենից շատ հոգնում են ձեռքերը, յերբեմն ել վորքերը, իսկ հաճախ (որինակի համար վարելու և քաղելու ժամանակ) պետք կլինի կոացած աշխատել: Այդպիսի վոչ համաչափ ծանրաբեռնումից և մարմնի վոչ ուզիղ դրութեանից վնասվում ե որդանիզմը, իսկ ֆիզկուլտուրայի վարժութեաններով կարելի յե վերացնել այդ վնասը:

Լողանալու, դահուկներով ման գալու և այլ ձևի խաղերի ժամանակ մարմնի տարբեր որդաններում կանոնավոր և համաչափ վարժութեաններ են առաջ գալիս: Շատ դեպքերում ֆիզկուլտուրական ամեն տեսակ վարժութեաններ մաքուր սղում են տեղի ունենում և հենց միայն դա մեծ ոգուտ ե տալիս: Զանազան ֆիզկուլտուրական մրցումը, հրաձգութեանը կամ նշան առնելը մարդու մեջ առաջ են բերում մեծ ճարպիկութեան, աչալթութեան, աչքի չափ և այլն:

Այս ամենը վստահելի մարտիկներ են պատրաստում՝ մեր խորհրդային իշխանութեանը պաշտպանելու այն հարձակումներից, վորոնք նպատակ ունեն նորից վերականգնել իրենց՝ կալվածատերերի ու կապիտալիստների՝ իշխանութեանը, այդ մարդանքները նմանապես շատ ոգտավետ են թե ամենորյա աշխատանքների և թե մի վորեն դժբախտութեան դեպքում (հրդեհ, ջրհեղեղ և այլն), վերջապես, ֆիզիքական վարժութեանները և սպորտն անազին հետաքրքրութեան ու մրցում են առաջ բերում: Նրանք ամենահաճելի պարապմունքներն են դառնում: Ֆիզկուլտուրան աշխատավորների առողջակեցութեան և հարբեցողութեանից զերծ մնալու միջոցներից մեկն ե. դրա համար հանգստի կանոնավոր կազմակերպման ժամանակ նա աշխատանքների աչքի ընկնող տեղերից մեկը բռնի: պետք ե աշխատանքների աչքի ընկնող տեղերից մեկը բռնի: Կոլխոզում, ֆիզկուլտուրական խմբակ չլինելու դեպքում, առողջապահական բջիջը պետք ե միայն անհրաժեշտ ոգնութեան ցույց տա նրան:

Կուլտ-կենցաղային կոմիտեայում հարկավոր ե պաշտպանել անհրաժեշտ ծախսերի համար (դահուկներ, ֆիզկուլտուրական պես-պես հարմարանքներ գնելու) միջոցներ բաց թողնե-

աշխատանքների բերմամբ արդեն ծանոթ ե կոլխոզի գործերի դրությանը:

Առանձին դեպքերում միայն, յերբ անհրաժեշտությունն ե զգացվում ժամկետային կարգով անցկացնել մի վորեն առողջապահական ձեռնարկում, բլիշն ինքն ե կազմակերպում բժշկական դասախոսությունն, զրուցյններ և այլն:

Քաղ-լուսավորական հիմնարկությունների սանիտարական լուսավորության աշխատանքներն ապահովված պետք ե լինեն առողջապահական բլիշի աշակցությունը:

Բլիշը բուժական անձնակազմի հետ միասին կարող են առողջապահական անկյունի համար նյութեր հայթայթել, ոգնել սանիտարական-լուսավորական բովանդակություն ունեցող պիեսայի բեմադրության կամ ցուցադրության ժամանակ, ինչպես նաև աշակցել տեղեկատու աշխատանք կատարելիս և այլն:

Առողջապահական բլիշը պետք ե հետաքրքրվի նաև զրադարանի աշխատանքներով և հոգ տանի, վոր զրազարանը սան լուսավորության վերաբերյալ բավականաչափ զրականություն ունենա:

Այսպես ուրեմն, առողջապահական բլիշը կարող ե խոշոր աշխատանք տանել նաև սան-լուսավորական գիտելիքներ տարածելու գործում՝ կոլխոզնիկների միջև:

Վ Ե Ր Ջ Ա Բ Ա Ն

Կոլեկտիվ տնտեսություններում կյանքն առողջացնելու մասին բազմաթիվ և պեսպես աշխատանքներ ուրվագծեցինք մենք այս գրքույկում: Այս բոլորը մոտ ժամանակներում կիրառելու համար անհրաժեշտ ե լարել ուժերը, ոգտագործել բոլոր հնարավորությունները: Յեղած միջոցներն ամենից ազաջ հարկավոր ե ոգտագործել գյուղատնտեսության վերակառուցման և նրա յեկամտաբերության բարձրացման համար, իսկ առողջապահական ձեռնարկումները կանցկացվեն հետգհետե: Գյուղացիության տնտեսական դրության բարելավման հետ միասին հին գյուղում, ցանուցիւր մանր տնտեսություններում հույս չկար գյուղացու կենցաղի և աշխատանքի պայմանների իրական և լրիվ առողջացման վրա:

Գյուղի առողջապահական գործը բարելավելու համար այժմ շատ հնարավորություններ կան: Իրան վորպես յերաշխիք կարող ե ծառայել գյուղատնտեսության կոլեկտիվացման հաջող

ընթացքը, վորը գյուղի առողջացման հաստատուն հիմքն ե կազմում: Ընդհանուր, միասնական ուժերով աշակցենք գյուղի սոցիալիստական վերակառուցմանը և վերացնենք գյուղացու չքավորությունն ու տգիտությունը:

Սոթթենք թեերս և կոլեկտիվ աշխատանքով կառուցենք կուլտուրական և առողջ գյուղ:

Հավելված

ԿՈԼԽՈՋՆԵՐԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԲՁԻՋՆԵՐԻ (ԱՌԲՁԻՋՆԵՐԻ) ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ:

Հաստատված ե Կոլխոզկետրոնի յեվ առողջապահական կոմիսարիատի կողմից:

1 ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԱՍԸ

1 Առողջապահական բլիշները կազմակերպվում են կոլխոզների կուլտկենցաղային կոմիսարներին կից, վորպես կամավոր կազմակերպություններ, վորոնք նպատակ ունեն առողջացնել անդամների աշխատանքն ու կենցաղը և իրենց միջոցառումները գործադրում են կուլտ-կենցաղային կոմիսիայի միջոցների հաշվին:

2. Առողջապահական բլիշի մեջ կարող են ընդունվել կոլխոզի բոլոր ցանկացող անդամները, վորոնք ձգտում են աշխատանքի առողջացմանը և հանձն են առնում կատարել առողջապահական բլիշի բյուրոյի կողմից նրանց վրա դրված այս կամ այն առաջադրանքը (տես ներքևում):

3. Առողջապահական բլիշի անդամներն իրենց անձնական վարքով պետք ե սան-առողջապահական ունակությունների նախատիպ և որինակ հանդիսանան կոլխոզի մյուս անդամների և շրջապատող գյուղացիական բնակչության համար:

4. Առողջապահական բլիշն իր կողմից զատում ե 3-7 հոգուց բաղկացած բյուրո, վորն իր հերթին իր կողմից ընտրում ե նախագահ և քարտուղար:

Ծանոթություն. կուլտ-կենցաղային կոմիսայի անդամներից մեկը հանդիսանում ե բլիշի նախագահ:

5. Առողջապահական բլիշը կատարում ե կուլտ-կենցաղային կոմիսիայի աշխատանքների այն բնագավառը, վորը անմիջական կապ ունի կենցաղի և աշխատանքի առողջացման հետ, և այդ աշխատանքի մասին նա հաշվետու յե կուլտ-կենցաղային կոմիսիայի առաջ:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԲՁԻՋԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԾԱԼԱԼԸ

Առողջապահական բլիշն իր աշխատանքներում հետևյալ խնդիրներն ե իրադրծում:

1 Միջոցներ ե ձեռք առնում, վորպեսզի կոլխոզի ընդհա-
նուր ճաշարանը, խոհանոցը, լվացքատունը և բաղնիքը, յեթե
այդպիսիները կան, բավականաչափ լավ սարքավորված լինեն և
կանոնավոր կերպով աշխատեն:

Ծանոթութիւն: Յեթե կոլխոզը չունի ընդհանուր ճաշարան,
խոհանոց, լվացքատուն կամ բաղնիք, առողջապահական բՆԻՅը
կոլխոզի խորհրդի առաջ հարց ե բարձրացնում նրանց կազմա-
կերպման մասին և հարկ յեղած դեպքում ոգնում ե իր փորձա-
տութեամբ ու անձնական աշխատանքով կազմակերպել այդպիսի-
ները:

2 Հետևում ե կոլխոզի անդամների բնակարանների ու
բակերի մաքրութեանը:

3- Հոգ ե տանում կոլխոզի կանոնավոր ջրամատակարար-
մանը, ջոհորների բարեկարգմանը և աղբյուրների մաքրութեանը:

4. Միջոցներ ե ձեռք առնում կազմակերպելու վարակիչ
հիվանդների համար առանձին բաժանմունքներ, առաջին ոգնու-
թյուն հասցնելու դեղաբաններ, մսուրներ, մանկական հրապա-
րակներ և բժշկասանիտարական բնույթ կրող այլ հիմնարկու-
թյուններ, վորոնք անհրաժեշտ են տվյալ կոլխոզի համար:

5. Հոգ ե տանում այն շենքերի բարեկարգութեան մասին,
վորոնք հատկացված են կոլխոզի բժշկասանիտարական հիմ-
նարկութիւնների համար և ոգնութիւն ե ցույց տալիս կոլ-
խոզի խորհրդային այդ հիմնարկներին կենսամթերքներ ու կա-
հավորանք հայթայթելու գործում:

6. Հոգ ե տանում կոլխոզների բժշկական լավագույն
սպասարկմանը, այն ե՝ կոլխոզում հիվանդանոց, բժշկական
կայան, մանկաբարձական պունկտ, կանանց ու յերեխաների
համար կոնսուլտացիա և դեղատներ կազմակերպելուն և այլն:
Կոլխոզում այդ հիմնարկները կազմակերպելու հնարավորու-
թյուն չլինելու դեպքում, հոգ ե տանում այդպիսիներին կոլ-
խոզի մտակա բուժական հիմնարկներին ամրացնելու, իսկ
կոլխոզում կազմակերպում ե բուժական ոգնութեան գործը,
պունկտների և նախնական ոգնութեան դեղարկիցների ձեւ տակ:

7. Կազմակերպում ե սանիտարական անկյուն, վոր ունե-
նալու յե սանիտարական լուսավորութեան վերաբերյալ մատեր-
իալ և միջոցներ ե ձեռք առնում, վորպեսզի կոլխոզի անդամ-
ների ու շրջապատող գյուղական բնակչութեան միջև սանյուս
աշխատանքներ տարվեն:

8. Կազմակերպում ե սանիտարական ցուցադրական դա-
տեր, վիճաբանութիւններ, ներկայացումներ և այլն: Նույնպես

միջոցներ ե ձեռք առնում, վոր սան-յուս գրականութեան
ձեռք բերվի գրագրարանների համար և կոլխոզների մեջ
ել տարածվի այն:

9. Վճռական պայքար ե մղում կոլխոզում տեղի ունեցող
հարբեցողութեան դեմ, բացատրական կամպանիաներ ե անցկա-
ցնում ալկոհոլի վնասակարութեան մասին, ինչպես կոլխոզի ան-
դամների, այսպես ել շրջակա բնակչութեան միջև և ներգրա-
վում ե նրանց ալկոհոլիզմի դեմ պայքարող ընկերութեան շար-
քերը:

10. Հոգ ե տանում այն մասին, վոր յերեխաներին կրծքով
կերակրող մայրերին աշխատանքներ տրվեն նրանց տներից
վոչ հեռու վայրերում, վորպեսի նրանք հնարավորութիւն ու-
նենան ընդմիջելիբենց աշխատանքը յերեխաներին կերակրելու
համար:

11. Չանաղիբ ե լինում, վորպեսզի մեքենաների վրա աշ-
խատողներին, ինչպես նաև հովիվներին, աշխատանքի հազուս-
տներ տրվեն:

12. Հոգ ե տանում այն մասին, վոր մեքենաների հետ
վարվելու կանոններին ծանոթ լինեն բոլոր նրանք, ովքեր
գործ ունեն նրանց հետ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԵՅՈՂՆԵՐԸ (ՅԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ)

1. Մամիսը մի ունգամ հրավիրում են բՆԻՅի դռնբաց ժողով-
ները, վորտեղ ուրվագծվում են այս կամ այն խնդիրները և
նրանց կենսագործման միջոցներն են մշակվում:

Ծանոթութիւն. — ԲՆԻՅի բյուրոն գումարվում ե յերկու շաբա-
թը մի անգամից վոչ պակաս, ուրվագծում ե ընդհանուր ժողովին
առաջարկվելիք անհրաժեշտ հարցերն, ինչպես նաև այն միջոց-
առումները, վորոնք անմիջական իրագործում են պահանջում:

2. Առողջապահական բՆԻՅը փոխհարաբերութեան և կապա-
կցութեան մեջ ե մտնում մտտակա բժշկական կետի կամ առող-
ջապահական բաժնի հետ, հրավիրում ե բժիշկներին գեկուցու-
մներ, գրույցներ կազմակերպելու, ինչպես և սխառեմատիկորեն
կոլխոզի ամբողջ բնակչութեան հետազոտութիւնը կատարելու հա-
մար, վորպեսզի յերևան հանվեն այս կամ այն վարակիչ հիվան-
դութեամբ բռնվածներ, վորոնք պետք ունեն անհապաղ բուժ-
ման և ժամանակավոր անջատման:

Միաժամանակ հատուկ ուշադրութիւն պետք ե դարձվի
մանուկների առողջութեան պաշտպանութեան վրա և հատկա-
պես պետք ե կազմակերպել ծաղկի և այլ վարակիչ հիվանդու-
թիւնների պարբերական նախազգուշացուցիչ պատվաստումներ:

3. Կոլխոզի անդամների մեծամասնության համաձայնությամբ առողջապահական բժիշկը կարող է առաջարկել այս կամ այն սան-առողջապահական պահանջները և ջանադիր լինել, վոր նրանք իրագործվեն, կազմակերպելով ամենամաքուր սենյակի կամ ամենամաքրասեր մարդու և այլն մրցումներ և պարզեցումներով նրանց, վորոնք արժանի եյին նկատված բժիշի ընդհանուր զանբաց ժողովի կողմից:

4. Առողջապահական բժիշկն իր աշխատանքը պետք է փոխադրի մոտակա ազարակներն ու բնակեցրած կետերն, այնտեղ սան-առողջապահական պրոպագանդ ծավալելու համար: Այդ պրոպագանդան առողջապահական բժիշկն անցկացնում է գյուղական և սանիտարական կոմիսիաների համաձայնությամբ և նրանց աջակցությամբ:

Ответственный редактор
А. Г. Авакян
Техредактор
А. Г. Мазманян

№ 1981
1932

Сд. в наб. 23 XII — 1931 г.
Сд. в печать 26 I — 1932 г.
Об'ем 3 печ. листа
Тираж 3000 экз.

Ростов н-Д. Газетно-книжн. тип. СККПО. Уполкрайлита № 4785

Ст.-ф. А5 148×210. Заж. № 5910

«Ազգային գրադարան»

NL0270520

Н. П. О.

3887

4909

3-405 а

На армянском языке

Д-р Б. СВЕЗАРНИК

КАК ОЗДОРОВИТЬ ЖИЗНЬ
В КОЛХОЗЕ

И-во „СЕВЕРНЫЙ КАВКАЗ“

ԳՐԱԳՈՒԼՆԱԾԵ

ՌՈՍՏՈՎ-ՆԱՆ, ՍՍՍՐԿԻՍՏԱՆԻ ՓՈՒ, 53

ԳՐԱԿԵՆՏՐՈՆ (ԿՆԻԳՈՒԹՅՈՒՆ)